

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2007

Eva Niklesová

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA GERMANISTIKY**

Obraz genderu v Nové cvičebnici německé gramatiky
D. Dusilové a kol.

The Image of Gender in the Dusilova's New exercise book
of the German grammar.

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vypracovala: Eva Niklesová
Vedoucí práce: Mgr. Jana Valdřová, Ph.D.
Datum odevzdání: duben 2007

Anotace

Předkládaná diplomová práce se zabývá rozborem *Nové cvičebnice německé gramatiky* od Doris Dusilové a kolektivu z genderového hlediska.

V první kapitole teoretické části jsou vymezeny klíčové sociologické termíny. Kapitola druhá je věnována problematice genderově stereotypního verbálního vyjadřování. Teoretickou část diplomové práce uzavírá pojednání o aspektu gender ve vzdělávacím prostředí a souhrn základních pravidel genderově senzitivní výuky.

Hlavní část práce je tvořena analýzou několika oblastí, mj. profesního života, péče o domácnost, volného času, vzhledu ad., ve kterých je zobrazován feminní a maskulinní subjekt.

Praktická část je uzavřena dotazníkem, který byl zadáván žactvu základní a střední školy. Cílem tohoto dotazníku je zjištění, zda odpovědi týkající se rozumění běžných společenských jevů odrážejí genderově stereotypní chápání světa či nikoliv.

V závěru práce jsou shrnuty získané poznatky z rozboru příkladových vět a dotazníku.

Summary

The thesis deals with gender analysis of *New exercise book of the German grammar* by Doris Dusilova et. al.

The first chapter introduces basic sociological terminology. In the second chapter, gender stereotypic verbal expressions are discussed. The theoretical part of the thesis is concluded with the discussion on gender problematic in educational environment and with the compilation of basic rules for gender-aware teaching.

The thesis provides a detailed analysis of diverse life situations focusing on the feminin/masculine standpoint. Among others, professional life, household care, free-time activities and appearance loci are investigated.

Practical part of the thesis features a questionnaire adopted in a survey of several elementary schools and secondary schools. The survey was designed in order to validate whether the understanding of common social situations reflects gender-stereotypic beliefs.

Finally, the summary of conclusions is provided, derived from the survey and situation analysis.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou prací vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 27. 4. 2007

.....

Poděkování

Za odbornou pomoc, cenné rady a prostor pro vlastní invenci děkuji vedoucí diplomové práce Dr. Janě Valdrové. Dále děkuji Mgr. Ivě Niklesové za pomoc s technickým zpracováním práce.

Motto

Nejde o formální rovnoprávnost, jde o neformální uznání různosti.

(Alexandr Kliment)

Obsah

Úvod.....	8
Seznam tabulek a grafů	10
Teoretická část	12
1. Základní pojmy	12
2. Gender v jazyce.....	14
3. Gender ve vzdělávání	17
3. 1 Politika rovných příležitostí ve vzdělávání.....	17
3. 2 Školství z hlediska rovných příležitostí žen a mužů	20
3. 3 Gender v učebnicích.....	23
3. 4 Genderově pozitivní výuka.....	25
Vlastní výzkum.....	26
4. Obecná charakteristika cvičebnice.....	27
4. 1 Cvičebnice z hlediska užívání generického maskulina	28
5. Gender analýza obsahu gramatických cvičení.....	30
5. 1 Obraz profesního života žen a mužů	31
5. 1. 1 Profesionální život žen	31
5. 1. 2 Profesionální život mužů.....	37
5. 2 Rodinný život a péče o děti a domácnost	44
5. 2. 1 Zobrazení žen	44
5. 2. 2 Zobrazení mužů.....	47
5. 3 Zobrazení partnerského života	49
5. 4 Generalizující tvrzení o pohlavích	52
5. 4. 1 Tvrzení o ženách	52
5. 4. 2 Tvrzení o mužích.....	53
5. 5 Popis zevnějšku žen a mužů	54
5. 5. 1 Zevnějšek žen.....	54
5. 5. 2 Zevnějšek mužů.....	57

5. 6. Přívlasky charakterizující ženy a muže	59
5. 6. 1 Přívlasky charakterizující ženy	59
5. 6. 2 Přívlasky charakterizující muže	62
5. 7 Volnočasové aktivity	64
5. 7. 1 Volnočasové aktivity žen.....	64
5. 7. 2 Volnočasové aktivity mužů.....	66
5. 8 Slavné osobnosti v textu	69
6. Návrhy genderově korektního výběru příkladových vět.....	71
7. Dotazník	73
7. 1 Rozbor jednotlivých dotazníkových položek	75
8. Závěr.....	78
9. Zusammenfassung.....	81
Literatura	84
Internet	86
Seznam příloh	87

Úvod

Ve své diplomové práci se budu zabývat gender analýzou *Nové cvičebnice německé gramatiky* od D. Dusilové a kol., na jejíž základě poukážu na genderově ne/zatížené aspekty zobrazení žen a mužů ve společnosti.

Česká republika, jako demokratický stát a členská země Evropské unie, by měla usilovat o odstranění všech nerovností ve společnosti.

V současné době je velmi často diskutovaným tématem rovnost genderová. Gender označuje tzv. *sociální rod*, který je na rozdíl od rodu biologického proměnlivou a manipulovatelnou komponentou (viz dále). Genderová politika prosazuje rovné příležitosti ve všech životních okruzích pro obě pohlaví. Trendem ve společnosti je zavádění koncepce tzv. gender mainstreamingu.

Na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí¹ je pojem gender mainstreaming definován jako "strategie, jejichž cílem je zahrnout aspekt rovnosti pohlaví do všech politických rozhodovacích procesů na všech úrovních". Genderový mainstreaming se pod různými názvy prosazuje od roku 1994 ve Švédsku, ale sama myšlenka mainstreamingu byla vyslovena na ženském kongresu v Nairobi již v roce 1985. Znovu zazněl požadavek cílené politiky rovnosti šancí v roce 1995 na pekinské konferenci o ženách, o rok později jej formulovala Evropská unie. V roce 1997 přímo vyzval Evropský parlament členské státy Evropské unie, aby prosazovaly politiku gender mainstreamingu na lokální, regionální a národní úrovni. K prosazování rovnosti šancí zavazuje státy EU článek 3 odst. 2 Amsterdamské smlouvy z roku 1999. Prosazování GeM je v mnoha zemích teprve v počáteční fázi; často chybí zkušenosti i informace o zdařilých příkladech, dobře aplikovatelných v jiných regionech nebo zemích. Rozhodně chybí dostatek genderově senzibilizovaných osobností ve vedoucích funkcích. Gender mainstreaming spočívá v uplatňování perspektivy rovných příležitostí při rozhodovacích procesech ve všech oblastech politiky a organizace práce, při reorganizaci, tvoření a hodnocení těchto procesů. Konzervativní postoje jsou nahrazovány novými.

Feministické hnutí usiluje od 70. let o odstranění všech forem diskriminace žen. Znamenalo prudký rozvoj ženských studií, ale stalo se i podnětem pro vznik studií mužských. Dnes je nové pojetí mužství předmětem zájmu genderové sociologie, politologie a jiných společenskovědních disciplín.

Podle některých údajů² tvoří jednu pětinu mužů v současném Německu takzvaní "noví muži". Podílejí se výrazně více na rodinném životě a domácích pracích, jsou

---

¹ Viz <http://www.mpsv.cz/cs/943>, (12. 12. 2006).

² Döge: 2000.

emocionálnější, intenzivněji prožívají otcovství, pomáhají partnerce při harmonizaci rodinného života s profesí.³

Peter Döge upozorňuje na škodlivost nadřazování "mužské" racionality nad zdánlivě typicky ženskou emocionalitou. Mužům je přiznávána jen určitá výše emocionálního spektra, je jim upírána empatie. Zato se pěstují pocity dominance a soutěživosti, které jsou živnou půdou pro machismus, sexismus a rasismus.

Škola jako výchovně – vzdělávací instituce výrazně formuje názorové postoje většiny populace. Měla by tedy být místem, kde se tyto nerovnosti neobjeví. Aby však mohli vyučující působit genderově korektně, musí být podrobně seznámeni s genderovou problematikou a užívat genderově nezatížených učebních pomůcek.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy provedlo v roce 2004 *Analýzu učebních osnov a učebnic z hlediska jejich podílu na vytváření a reprodukci genderově založených stereotypů a předsudků*.⁴ Cílem analýzy bylo zjistit, zda učebnice a vzdělávací programy dostatečně přispívají k prosazování rovnosti žen a mužů, a upozornit na to, čím se případně mohou podílet na vytváření a reprodukci genderově založených stereotypů a předsudků a pochybení proti prosazování rovnosti.

V analýze učebnic se projevila skutečnost, že některé učebnice jsou dosud koncipovány tak, aby odpovídaly spíše životní zkušenosti chlapců než dívek. Zhruba ve třetině učebnic se nalézají určitá drobnější pochybení proti rovnosti pohlaví. Nejčastěji jde o stereotypní postoje v nahlížení na rozdělení rolí v rodině a v pracovním uplatnění mužů a žen, chlapců a dívek, určitý nepoměr mezi počtem mužů a žen v textu a cvičeních, stejně tak i v obrazových částech učebnic.⁵

Skutečnost, že učebnice umožňují rovnocenné formování obou pohlaví a že je zbavena jakékoli nadřazenosti jednoho rodu, bude jednou z podmínek pro udělení doložky MŠMT.

---

³ V Česku se věnuje mužským studiím např. Iva Šmídová z FSV MU.

⁴ <http://www.msmt.cz/pro-novinare/analyza-ucebnych-osnov-a-ucebnic-z-hlediska-jejich-podilu-na-vytvareni-a-reprodukcii-genderove-zalozenych-stereotypu-a-predsudku>, (20. 2. 2007).

⁵ Tato hypotéza je mou analýzou *Nové cvičebnice německé gramatiky* potvrzena.

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1	Zastoupení žen a mužů podle stupně školy.....	21
Tabulka č. 2	Průměrný měsíční plat vyučujících základních, středních a vysokých škol v roce 2003.....	21
Tabulka č. 3	Česká populace podle věkových skupin a vzdělání v roce 2004	36
Tabulka č. 4	Četnost výskytu profesí spojených s muži či uvedených v mužském jazykovém tvaru	39
Tabulka č. 5	Četnost výskytu profesí objevujících se ve feminním i maskulinním jazykovém tvaru	42
Tabulka č. 6	Celkový počet odpovědí s ženským a mužským subjektem jakožto mluvčím.....	74
Graf k tab. č. 4	Kvantitativně nejčastěji zastoupená povolání spojená s muži či uvedená v mužském jazykovém tvaru.....	40

Teoretická část

V úvodních dvou kapitolách teoretické části jsou definovány klíčové sociologické termíny a odraz genderových stereotypů ve verbálním vyjadřování.

Třetí kapitola je věnována specifčnosti edukačního prostředí v souvislosti s genderovým aspektem. Je zde uveden přehled nejvýznamnějších českých organizací a sdružení, usilujících o rozšiřování myšlenek o rovnosti pohlaví ve společnosti. Dále se zabývám způsobem zobrazování ženského a mužského pohlaví v učebních pomůckách, jakožto normativních instrumentech užívaných ve vzdělávacím prostředí, a problematice rovných příležitostí ve vzdělávání.

V závěru teoretické části jsou uvedeny nejdůležitější metodologicko – praktické zásady pro genderově pozitivní výuku.

1. Základní pojmy

Mezi základní pojmy genderové problematiky patří mj. definice těchto sociologických termínů:

- *gender*
- *pohlaví*
- *genderová role*
- *genderový stereotyp*

Termín **gender** [džendr] je převzat z angličtiny a pokud bychom jej chtěli přeložit do jazyka českého, jako neadekvátnější ekvivalent se užívá pojmu *sociální pohlaví*, popř. *sociální rod*.⁶ Gender je tedy sociálním konstruktorem, zatímco pojem **pohlaví** označuje potencionální biologické určení ženy a muže. Už od narození jsou dítěti vštěpovány určité vzorce chování spojené s daným biologickým pohlavím.

Definice pohlaví a genderu dle slovníčku Genderového informačního centra Nora, o.p.s.⁷ "Pohlaví zahrnuje základní fyziologické rozdíly mezi muži a ženami, zejména tedy odlišnosti týkající se pohlavních orgánů a reprodukčních dispozic." "Gender je koncept, který odkazuje na sociální rozdíly a role (v protikladu k biologickým rozdílům) mezi muži a ženami; genderové postavení je naučené, může se měnit v čase. Může existovat v různých variantách i v rámci jedné kultury, často se ale liší zejména mezi kulturami; gender je konstruován jako kategorie asymetrická; vše, co je spojováno s maskulinitou (např. objektivita, racionalita, aktivita apod.) je v naší kultuře vnímáno jako odlišné a hodnotnější a nadřazené tomu, co je feminní; gender např. strukturuje i naši individuální identitu – každá a každý z nás reprodukuje vlastní feminitu nebo maskulinitu v tom, jak chodíme, jak sedíme, jak držíme tělo, jak se oblékáme; gender se v češtině někdy překládá jako rod."

S pojmem gender úzce souvisejí pojmy **genderová role** a **genderové stereotypy**. V *Průvodci na cestě k rovnosti žen a mužů*⁸ jsou tyto dva pojmy vymezeny jako společenské role, které jsou osobám předepisovány společností na základě jejich pohlaví. Příručka dále zmiňuje, že tyto role nejsou určeny stejně ve všech společnostech a kulturách světa. S pojmem genderových rolí úzce souvisí tzv. genderové stereotypy, přičemž se jedná o stereotypní nahlížení a předsudečné představy o "správném" a "přirozeném" chování a posuzování jedinců obecně na základě jejich příslušnosti k určitému pohlaví bez toho, aniž bychom se hlouběji zabývali otázkou, co

⁶ Podrobně o vztahu genderu a pohlaví viz www.socioweb.cz, (10. 1. 2007) a dále např. Oakley, A.: *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000.; Renzetti, Curran: 2003, s. 61–92 a další.

⁷ Viz <http://management.gendernora.cz/index.php?page=dictionary#P>, (15. 1. 2007).

⁸ Rytířová a kol.: 2004, s. 4–5.

je jim vrozené a co získali výchovou, jaké jsou jejich individuální schopnosti, představy o životě apod.

Když bychom tedy shrnuli tyto poznatky, docházíme k závěru, že **gender je sociálním konstruktorem, zatímco pojem pohlaví označuje potencionální biologické určení ženy a muže.**

Výzkumem a analýzou těchto sociálních a kulturně podmíněných rozdílů mezi muži a ženami, genderových vztahů a genderových dimenzí v různých oborech se zabývá multidisciplinární sociálněvědný obor **Gender studia** (používáno též genderová či rodová studia, studia rodu nebo anglické Gender Studies).⁹

---

⁹ V současné době lze gender studovat na Filozofické fakultě Karlovy univerzity jako magisterský program, viz webové stránky <http://www.fhs.cuni.cz/gender/>, (29. 11. 2006) a dále na Katedře sociologie FSS MU v Brně, viz <http://gender.fss.muni.cz/>, (29. 11. 2006). Semináře zaměřené na genderovou problematiku vyučuje na Katedře germanistiky Pedagogické fakulty v Českých Budějovicích Dr. Jana Valdová, viz www.eamos.cz/gender, (2. 2. 2007).

2. Gender v jazyce

Jazyk je základním komunikačním prostředkem, kterým vyjadřujeme svoje postoje, myšlenky a kterým vnímáme svět kolem nás. Genderové stereotypy a nerovné postavení žen a mužů v jazyce jsou hluboce zakořeněny.

V klíčové příručce *Gender ve škole* nalezneme kapitolu Jany Valdrové s názvem *Gender a jazyk*¹⁰, která je věnována postavení mužů a žen v jazyce. Autorka zde zdůrazňuje, že "tradiční pojetí ženství a mužství podporují jazykové stereotypy a klišé tradované z generace na generaci." Ženám nebývá doporučeno dělat kariéru nebo silové sporty, protože by tím ztratily ženství, muži by neměli mluvit o pocitech, jinak by byli zženštilí. Chlapec, který pláče, je baba; dívka či žena, která se umí prosadit, je mužatka. Konstrukce typu "zůstat na ocet", být "starou pannou" či "bílé maso" (používané v obchodu se ženami) diskriminují ženy. Zlehčující pojem babinec nemá žádný mužský ekvivalent na téže stylové úrovni; existuje jen emotivně neutrální dvojice dámská a pánská jízda.

V téže kapitole Valdrová uvádí, že "genderové citlivý, nesexistický způsob vyjadřování je takový, jenž nezesměšňuje, neignoruje a nediskriminuje jedince z hlediska pohlaví" (2005: 73).

V mnoha zemích EU již existují směrnice a doporučení pro užívání nesexistického jazyka. Z hlediska genderově korektního jazyka se kriticky sledují následující tři oblasti - způsoby titulování, označování a oslovování osob; výrazové prostředky a mluvní styl a genderově konverzační rituály.

V názvech, titulování, označování a oslovování osob se velmi často objevuje genderově nekorektní jazykový tvar, který nese název **generické maskulinum**.

Generické maskulinum (bezpříznakové maskulinum) je mužský jazykový tvar v názvech osob podle profesí, funkcí a sociálních vztahů, který údajně zahrnuje obě pohlaví. V angličtině, němčině, francouzštině a jiných jazycích byl tento jazykový úzus odhalen jako mechanismus, který znevýhodňuje ženy – psychologické testy zjistily, že mužský jazykový tvar spontánně navozuje představu muže. V mnoha zemích včetně EU byla proto zakázána inzerce pracovních příležitostí formulovaná v generickém maskulinu a byly připraveny směrnice pro nesexistické označování a titulování osob.¹¹

---

¹⁰ Valdrová, J.: Gender a jazyk. In: *Gender ve škole*. Praha: Otevřená společnost, 2005. Kapitola 7, s. 57-59.

¹¹ Ibidem.

Jedná se o to, že maskulinním jazykovým tvarem jsou označena obě pohlaví. Například výrazy typu "student, učitel, poslanec" mají zahrnovat jak pohlaví mužské, tak ženské a běžně jsou tyto tvary užívány v médiích a komunikačních situacích.

Výzkumy, na kterých jsem se podílela¹², však prokázaly, že při užití tzv. **generického maskulina** si veřejnost spojí daný název s osobou mužského pohlaví mnohem častěji než se ženou. Pod názvy doktor, poslanec, politik, řidič, právník apod. se nám vybaví spíše obraz muže než ženy, a to tím častěji, čím prestižnější je daná profese či funkce. Dokázat, že generické maskulinum zneviditelňuje ženy v jazyce, je možné prostřednictvím asociačních testů. Valdrová uvádí, že "v důsledku užívání generického maskulina se ženy vytrácejí z naší představy veřejného života" (Valdrová: 2005). Námitka, že onen mužský tvar již v sobě obsahuje i tvar ženský, je tedy na základě těchto testů naprosto neoprávněná.¹³

Česká gramatika v sobě skrývá řadu genderově nekorektních pravidel a záludností, např. v podobě měkkého a tvrdého i/y v koncovkách sloves a ve tvaru času minulého a dalších slov, které se řídí pravidlem, že měkké i se používá i v případě, že "jeden muž je mezi milionem žen a dětí". Český jazyk přitom disponuje četnými možnostmi, jak v názvech osob užít tvar, který neopomíjí žádné pohlaví.

V jazyce jsou velice často automaticky užívány různé stereotypy a klišé, které se jednotvárně opakují a zjednodušují skutečnost. Jazykové stereotypy obvykle odkazují ženy a muže do tzv. tradičních genderových rolí (například "živitel rodiny" a "strážkyně domácího krbu"), čímž v podstatě popírají možnost volby tím, že zlehčují nebo dokonce zcela ignorují alternativní životní styly žen a mužů. Současně však podsouvají způsob, jakým by měla být skutečnost hodnocena. V rámci tohoto hodnocení jsou zpravidla vyzvedávány mužské projevy a mluvy a ironizují se ženské: "chlapsky upřímné jednání" nebo "chovat se jako baba". Jako jazykové stereotypy a klišé fungují například spojení a věty: "něžné pohlaví"; "žena-matka"; "muž-živitel"; "za vším hledej ženu" ad. (Valdrová: 2005).

---

¹² V rámci grantu FHS UK jsem se spolupodílela na výzkumu s názvem *Testy mužských tvarů v jazyce*, který měl pomoci primárních asociací spojených s maskulinními tvary osob (pro žactvo zcela nenásilná a hravá forma) ukázat, zda označení profesí v tzv. generickém maskulinu vzbuzuje u žactva asociace spojené s ženským či mužským subjektem. Výzkum jednoznačně ukázal, že užití mužského jazykového tvaru implikuje mužské pohlaví.

¹³ Podrobněji o problematice užívání generického maskulina viz články Jany Valdrové např.: Jak jazyk zabíjí image odbornice. In: *Časopis Gender, rovné příležitosti, výzkum* přístupný z webu: www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2006013101, (10. 11. 2006) aj.

Formulace jazykových vyjádření ženského i mužského pohlaví indikuje jejich postavení ve společnosti. Sociologické výzkumy dokazaly, že mluva žen je tišší, méně průbojnější, a to z toho důvodu, aby tím ženy neztratily své ženství. Současně ženy obvykle nezvyšují hlas, aby nebyly podezřívány z hysterie. Také jejich neverbální signály bývají uhlazenější a méně dynamické než u mužů; ženy si obvykle nedovolí například bouchnout pěstí do stolu, což je efektivní výrazový prostředek na podporu argumentace. Ženy si častěji než muži ověřují zpětnou vazbu použitím otázek "myslíš?", "co na to říkáš?", "nemám pravdu?" apod.

Avšak nejen samotné verbální vyjadřování je zdrojem genderových stereotypů. Valdřová uvádí, že "ženy se při konverzaci s muži více usmívají a často jim signalizují pozornost tím, že přikyvuji. Muži si následně tyto signály vykládají jako souhlas a podporu řečeného. Rituály velí mužům chválit zevnějšek žen slovy i obdivnými pohledy, přebírat iniciativu ve vedení konverzace, projevovat větší odbornost než ženská partnerka v dialogu. Je ostudou muže nechat se zaskočit odbornými znalostmi ženy." (Valdřová: 2005).

3. Gender ve vzdělávání

3.1 Politika rovných příležitostí ve vzdělávání

Přestože se Česká republika ve srovnání s jinými západoevropskými státy zabývá genderovou problematikou poměrně krátkou dobu, i na české půdě vznikly organizace, které se zabývají zaváděním gender aspektu do výuky v primárním, sekundárním i terciárním školství.

V resortu MŠMT je politika rovných příležitostí žen a mužů zajišťována několika mechanismy. Ačkoliv přijímání politických rozhodnutí v této oblasti podléhá přímo ministryni školství, obsahově spravuje agendu rovných příležitostí koordinátor/ka pro oblast rovných příležitostí žen a mužů, avšak výkon této funkce je limitován pouze polovičním úvazkem.¹⁴

Většina nevládních projektů se zaměřuje na vzdělávání učitelů a učitelek a přípravu materiálů, které zvyšují jejich informovanost o genderové problematice. Genderovou problematikou se v ČR mj. zabývají tyto organizace:

- 1) Otevřená společnost, o.p.s.,
- 2) Žába na prameni
- 3) Nezávislé Sociálně Ekologické Hnutí – NESEHNUTÍ.

Otevřená společnost, o. p. s¹⁵ se zabývá projektem *Zavádění konceptu gender do pedagogické praxe*, zkráceně *Gender ve škole*, který má za cíl vytvořit podmínky a nástroje pro zvyšování genderové citlivosti v české společnosti. Změnu postojů k rovnosti mužů a žen lze efektivně prosazovat prostřednictvím výchovy a vzdělávání nejmladší generace. Výchova a vzdělávání probíhá v určitém institucionálním rámci, který v současné době není prosazování rovnosti mužů a žen a zvyšování genderové citlivosti nakloněn. Projekt se proto zaměřuje na změnu tohoto rámce, na vybudování trvalejších základů v oblasti školství. Tato organizace vydala dvě stěžejní publikace s názvy *Gender ve škole*.¹⁶

¹⁴ Podrobněji viz příručka *Gender ve škole: 2006*, s. 57.

¹⁵ Otevřená společnost, obecně prospěšná společnost, je neziskovou organizací, která přispívá ke konsolidaci občanské společnosti v České republice rozvojem principů a prosazováním politik založených na kultuře práva a právního státu, demokratické formy správy státu a ochrany lidských práv, viz webové stránky <http://www.osops.cz/cz/projekty/genderova-rovnost/gender-ve-skole/>, (20. 12. 2006).

¹⁶ První publikace vyšla v roce 2005, je zaměřena jak teoreticky, tak prakticky a je určena především pro vyučující humanitních předmětů. Publikace druhá z roku 2006 je určena studujícím pedagogických fakult a je zaměřena více teoreticky k získání základních poznatků o gender problematice.

V květnu 2006 uspořádala Otevřená společnost, o.p.s, ve spolupráci s MŠMT seminář nazvaný Gender ve škole. Jednalo se o první široké setkání pracovníků a pracovníků MŠMT a jeho přímo řízených organizací se zástupkyněmi a zástupci nevládního sektoru.

Cílem setkání byla výměna informací o aktivitách v prosazování rovných příležitostí žen a mužů ve vzdělávání a vedení diskuze o případné hlubší budoucí spolupráci v některých úkolech. Mezi představenými aktivitami byly následující projekty: Zavádění konceptu gender do pedagogické praxe, Gender ve škole, Analýza odměňování žen a mužů ve školství, Rovné příležitosti v pedagogické praxi, Ženská práva jsou lidská práva, Učebnice pro vysoké školy, Stínová zpráva, Národní kontaktní centrum – Ženy a věda a Genderové aspekty přechodu žáků a žákyň mezi vzdělávacími stupni. Diskuse vyústila v několik závěrů, které by představitelé a představitelky MŠMT a nevládních organizací v budoucnu rádi společně prosazovali. Jedná se zejména o prohloubení dosavadní spolupráce a zavedení pravidelných setkání za účelem výměny informací. Dále se účastnice a účastníci semináře shodli na potřebě větší podpory vzdělávacích kurzů pro vyučující v genderové problematice a zahrnutí genderové perspektivy do přípravy budoucích učitelů a učitelek.

Otevřená společnost, o.p.s. je partnerem občanského sdružení **Žába na prameni** v projektu *Rovné příležitosti v pedagogické praxi*.¹⁷ Jedná se o inovativní projekt, zaměřený na zavádění genderově senzitivní výuky do základních škol. Jeho cílem je vzdělávat učitelky a učitele v problematice gender a rovných příležitostí a poskytnout jim praktický a srozumitelný návod, jak tyto znalosti a dovednosti předávat svým žákům a žákyním.

Žába na prameni v březnu 2007 vydala na základě výsledných zjištění z tohoto projektu příručku **Genderově citlivá výchova: Kde začít?**, která představuje pojmy "gender" a "genderově citlivá výchova" a je primárně určena vyučujícím základních a středních škol. Příručka si klade za cíl inspirovat čtenářstvo k hlubšímu přemýšlení o otázkách rovných příležitostí a představit konkrétní pedagogické postupy a nezatížené předsudky, které umožní svobodnější osobnostní růst žákyň a žáků.

Nezávislé sociálně ekologické hnutí (NESEHNUTÍ) vzniklo na podzim 1997 v Brně s cílem aktivně napomoci řešení problémů v oblasti ochrany lidských práv, životního prostředí a práv zvířat, součástí činnosti tohoto hnutí je kampaň *Ženská práva jsou lidská práva*. Tato kampaň se zaměřuje na otázky tradičního rozdělení mužských a ženských rolí ve společnosti a problémy z něho vyplývající (např. problematika rovných příležitostí, domácího násilí, genderových stereotypů), neboť je považuje za zásadní témata dotýkající se života každé/ho z nás a fungování celé společnosti. Mezi aktivity patří provozování feministické knihovny, distribuce a publikace informačních

---

¹⁷ Podrobně o tomto projektu viz www.rppp.cz, (14. 1. 2007).

materiálů¹⁸, pořádání cyklů vzdělávacích seminářů, veřejných videoprojekcí, diskusí a přednášek, tematických happeningů, infostánků apod.

---

¹⁸ NESEHNUTÍ v Brně vydalo několik publikací, které jsou věnované otázce rovnosti pohlaví, mj. jsou to *Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů*, *ABC feminizmu*, *Rovné příležitosti dívek a chlapců ve vzdělání*, *Rovné příležitosti žen a mužů v zaměstnání* a *Ženská práva jsou lidská práva*.

3. 2 Školství z hlediska rovných příležitostí žen a mužů

Školství a současný systém výuky v českých školách velice často u dětí a mládeže podporuje genderové stereotypy dané výchovou a okolím, ve kterém dané dítě vyrůstá. Učitelky a učitelé často lpí na stereotypním pojetí mužské a ženské role, a tak děti vůbec nepřemýšlejí o tom, že by mohly na svět nazírat jiným pohledem; pohledem, kde by dívky nebyly předurčeny k "typicky ženským" povoláním, jako např. učitelka, zdravotní sestra, prodavačka apod., ale byly u nich rozvíjeny schopnosti, kterými doopravdy disponují. Totéž platí i u chlapců - není předem dané, že všichni chlapci ze třídy se musejí věnovat technickým oborům.

Vyučující nedávají žákům a žákyním žádný prostor k tomu, aby se zamysleli nad tím, co je doopravdy tak "dané" a "normální" a co není. Skutečnost, že vyučující při hodinách matematiky, fyziky apod. mnohem častěji vyvolávají chlapce než dívky a naopak při předmětech humanitního zaměření zůstávají chlapci v pozadí, utužuje v žactvu pocit, že "na to já zkrátka nemám buňky" a žákyně a žáci se pak ani nesnaží o to, aby vynikli v předmětech "určených spíše pro opačné pohlaví".

S rovnými příležitostmi ve školství souvisí také obsazování učitelských míst ženami a muži. V učitelském povolání výrazně dominují ženy. V současné době ženy tvoří více než dvě třetiny vyučujících na základních školách, z toho na prvním stupni je to více než 90 %. Povolání, ve kterém mají ženy převažující zastoupení, je nazýváno feminizovaným. Obvykle se za feminizované povolání označuje to, kde ženy tvoří více než dvě třetiny všech pracovníků a pracovníc.¹⁹

Učitelské povolání však bývalo výhradně mužskou doménou. K nejvýraznějším posunům došlo v důsledku první a druhé světové války. Zaměstnávání žen vyvolala ekonomická potřeba zvýšit množství pracovních sil. Zvýšení zastoupení žen v pracovní sféře nebylo doprovázeno změnou postavení žen v rodině. Ženy tak musely vedle svých domácích povinností začít zvládat i nové, pracovní. Určitá povolání se začala profilovat jako výrazně ženská. A to jednak z hlediska lepší možnosti časově a fyzicky skloubit zaměstnání s péčí o rodinu, jednak z hlediska naplnění "přirozenosti žen" (ženy jako matky a pečovatelky). Učitelství z obou uvedených důvodů – práce s dětmi a potencionálně výhodná pracovní doba – začalo být prezentováno i vnímáno jako ženské povolání. Zastoupení žen tak rychle stoupl až na současné tři čtvrtiny v pedagogických sborech základních škol a jednu polovinu ve školách středních. Nejvyšší podíl žen je v mateřských školách a postupně klesá přes základní a střední školy až po školy vysoké, kde převažují muži.²⁰

---

¹⁹ Gender ve škole: 2005, s. 73.

²⁰ Ibidem, s. 74.

Zastoupení žen a mužů podle stupně školy

	MŠ	ZŠ - 1. st.	ZŠ - 2. st.	SŠ	VŠ
ženy	99,6%	94%	75%	55%	31%
muži	0,4%	6%	25%	45%	69%

Tab. č. 1

Zdroj: Statistická ročenka školství 2003/2004, výkonové ukazatele (2004). Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání.

Příručka *Gender ve škole* dále uvádí, že dle výsledků sociologických výzkumů souvisí s převažujícím zastoupením žen nižší prestiž a nižší finanční ohodnocení. Jak ukazuje následující tabulka, průměrné platy vyučujících stoupají spolu se stupněm školy, na němž daní vyučující působí. Současně stoupá i prestiž, které se učitelské povolání na daném stupni školy těší. Výzkum Ústavu pro informace ve vzdělávání provedený v roce 1997 ukázal, že prestiž vyučujících základních škol se pohybuje kolem 30 %, prestiž vyučujících středních škol kolem 60 % a prestiž vyučujících vysokých škol překračuje 80 %. Jednotlivé stupně školy se přitom liší poměrem žen a mužů mezi vyučujícími – čím vyšší stupeň školy, tím menší zastoupení žen. Obvyklý argument, že finanční ohodnocení souvisí s náročností daného povolání (čím vyšší stupeň školy, tím větší nároky na vzdělání a konkrétní postup vyučujících), přitom ale neplatí. Minimálně mezi vyučujícími základních a středních škol není rozdíl ani v požadovaném vzdělání, ani (dle oficiálních popisů práce) ve výkonu povolání.

Průměrný měsíční plat vyučujících základních, středních a vysokých škol v roce 2003

Stupeň školy	Průměrný plat
ZŠ	18 534 Kč
SŠ	21 073 Kč
VŠ	23 815 Kč

Tab. č. 2

Zdroj: Statistická ročenka školství – Zaměstnanci a mzdové prostředky 2003. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání.

Ačkoliv ženy tvoří více než tři čtvrtiny všech vyučujících na základních školách a více než polovinu všech vyučujících na středních školách, je jejich zastoupení ve vedení škol relativně nízké.

Podíl žen a mužů ve vzdělávacím prostředí má vliv na žáky/žákyně v tom smyslu, že je potvrzením určitých genderových zvyklostí ve společnosti. Učitelství bývá často zařazováno mezi tzv. "pomáhající povolání". Protože v něm pracují zejména ženy, odnáší si studující informaci, že ženy mají potřebu a dispozici pomáhat druhým a pečovat o druhé více než muži. Prostřednictvím odlišného podílu žen a mužů mezi vyučujícími různých typů škol a různých předmětů je v očích studujících potvrzován také předpoklad, že chlapcům jsou vlastní spíše technické obory a dívkám spíše obory humanitní. Odlišný poměr mezi počtem žen mezi vyučujícími a ve vedení škol je pro studující potvrzením toho, že muži mají lepší schopnost vést a řídit druhé lidi než ženy.

V demokratických společnostech, mezi které již v současné době Česká republika patří, je zaručen rovný přístup dívek a chlapců ke vzdělání. Zákon zakazuje, aby školy bránily dívkám/ženám či chlapcům/mužům přihlásit se a studovat na školách různých zaměření. Tato formální rovnost však neznamena, že neexistují některé skryté překážky, v jejichž důsledku se dívky a chlapci pohybují v genderově typických vzdělávacích a následně pracovních drahách. Tyto bariéry mají podobu sociálních tlaků, o to jsou však silnější.

Vyučující by neměli dělat rozdíl mezi ženským a mužským pohlavím, nerozdělovat činnosti ve výuce na "ženské" a "mužské", nýbrž snažit se o rovnoměrné zapojení dívek i chlapců do všech složek výuky.

3. 3 Gender v učebnicích

Genderové necitlivosti nacházíme nezdědka v jazykových učebnicích, a to především v těch, které byly napsány v České republice.²¹ Na materiálech importovaných ze zahraničí je často patrná snaha o genderovou neutralitu a podporu rovných příležitostí.

Výzkumem genderové zatíženosti se v českém edukačním prostředí zabývají L. Zimová a J. Radimský. Radimský zkoumal z genderového hlediska dvě jazykové učebnice z let 1992 a 1997 a došel k závěrům, že ani jedna z nich se nevyhnula zobrazení genderových stereotypů.²² Učebnice francouzského jazyka z roku 1997 *ON y va* dává studujícím signál, že jakmile žena začne uvažovat o pracovní kariéře, musí obětovat rodinnou pohodu. V učebnici z roku 1992 s názvem *Italština* od A. Bahníkové jsou sice genderové stereotypy zesměšňovány a z textů vyplývá, že žena vlastně žádný volný čas nemá, avšak na druhé straně se ani tato učebnice nevyhnula jejich bezděčné reprodukci. Mimo jiné se zde objevuje výrok, že "muž je zajištěn profesně", žena tím, že se vdá a má rodinu.

L. Zimová²³ zkoumala učebnice českého jazyka za posledních 100 let a zjistila "výraznou početní převahu i týmovou rozmanitost obrazů muže zvláště v učebnicích staršího data".

Vendula Vernerová v diplomové práci z roku 2003 s názvem *Proměny genderových rolí v učebnicích německého jazyka*²⁴ zkoumala učebnice z období před 2. světovou válkou, učebnice z období socialismu a učebnice vydané po roce 1989. V této práci došla k názoru, že v učebnicích z let 1923–1928 je žena v profesním životě zobrazována především jako učitelka, muž jako doktor nebo inženýr. V učebnicích z let 1963–1989 se žena objevuje zejména v profesích prodavačky a sekretářky, muži opět jako doktoři, inženýři, nově jako ředitelé a vedoucí. V učebnicích vydaných po roce 1989 pracují ženy stále jako prodavačky a sekretářky, nově se objevují povolání zdravotní sestry a lékařky, u "mužských" povolání se situace nezměnila.

---

²¹ Dle H. Karstena se genderově necitlivé zobrazení reality objevuje i v německém edukačním prostředí. (Karsten: 2006, s. 70).

²² Radimský, J.: Genderové stereotypy v českých učebnicích. In: *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 1 – 1/2001.

²³ Zimová, L.: Dívčí, resp. ženská tematika v učebnicích českého jazyka. In: *Žena-jazyk-literatura*, sborník z mezinárodní konference, Ústí nad Labem: PF UJEP, 1997.

²⁴ Vernerová, V.: *Proměny genderových rolí v učebnicích německého jazyka*. České Budějovice: JCU PF, 2003.

V *Příručce pro posuzování genderové korektnosti učebnic*²⁵ jsou uvedena kritéria pro posuzování genderové korektnosti učebnic. Na základě těchto kritérií je genderově korektní ta učebnice, která:

- q nabízí komplexní obraz světa
- q představuje alternativní životní styly žen a mužů
- q v ilustracích zastupuje ženy i muže ve srovnatelných situacích a pozicích
- q využívá příkladů ze všech oblastí společenského života
- q neužívá tzv. generického maskulina
- q vyhýbá se užívání výše zmíněných jazykových stereotypů.

H. Karsten v knize *Ženy – muži*²⁶ uvádí, že tzv. genderové šablony se neobjevují jen v učebnicích, ale i v knihách pro děti, ve kterých se pouze zhruba v každé desáté objevuje děvče rázné a nezávislé. Dle Karstena se dětské knihy málo zabývají zobrazením životní reality a chlapci jsou v nich charakterizováni jako mocnější, silnější a schopnější bytosti.

Upozorněním vyučujících na genderové stereotypy užívané v učebnicích se výrazně změnil úhel pohledu na realitu a žáci/žákyně začnou přemýšlet nad tím, co je v životě opravdu tak "normální" a odjakživa určené a co je jen sociálně a společensky vykonstruované.

---

²⁵ Valdřová, J., Smetáčková, I., Knotková-Čapková, B.: *Příručka pro posuzování genderové korektnosti učebnic*. Praha: MSMT, 2004.

²⁶ Karsten, H.: *Ženy – muži*, Praha: Portál, 2006, s. 70.

3. 4 Genderově pozitivní výuka

Škola představuje jednu z cest, jak nabourávat genderové stereotypy a namísto nich podporovat rovné příležitosti žen a mužů ve společnosti. Z hlediska školství znamenají rovné příležitosti možnost každého jedince bez ohledu na pohlaví zvolit si takovou vzdělávací dráhu, která odpovídá dispozicím každé/ho z nás. A to i v případě, že tato vzdělávací dráha je "obvyklá" pro "opačné pohlaví".

Vyučující jako všichni lidé žijící v určité společnosti jsou pod vlivem stereotypů, které v ní existují.

V rámci zmíněného občanského sdružení Žába na prameni probíhal od března do října 2006 ojedinělý projekt *Rovné příležitosti v pedagogické praxi*, kterého jsem se osobně zúčastnila. Projekt byl rozdělen do šesti seminářů, z nichž každý byl vždy věnován určité oblasti. V rámci těchto seminářů si vyučující základních a středních škol v odpoledním praktickém bloku mohli vyzkoušet různé kreativní metody zaměřené na genderovou problematiku, které nabízí výtvarná výchova, tvořivá dramatika, kritické myšlení nebo práce se záznamovými technologiemi a audiovizuálním uměním. Tématem prvního semináře *Jak se stáváme ženami a muži?* bylo úvodní seznámení s problematikou rovných příležitostí a genderových studií. V druhém semináři s názvem *Jsou žákyně žáci?* bylo pojednáno o genderové korektnosti v jazyce a komunikaci. Třetí seminář nazvaný *Proč máma mele maso a Ema má mísu?* byl tématicky zaměřen na genderové zatížení většiny stávajících učebních pomůcek a materiálů.²⁷

Aby škola byla genderově senzitivním místem, musí vyučující začít používat genderově korektní a citlivý způsob vedení výuky a výchovy tak, aby byli respektováni, podporováni a rozvíjeni všichni žáci a žákyně stejným způsobem. Vyučující musí mít k dispozici moderní učební pomůcky, které ukazují ženy a muže jako rovnocenné bytosti.

---

²⁷ Zaměření dalších seminářů a podrobné informace k tomuto projektu viz www.rppp.cz.

Vlastní výzkum

Cílem vlastního výzkumu je analýza *Nové cvičebnice německé gramatiky* z hlediska gender.

Na základě příkladových vět si všímám několika oblastí, ve kterých jsou ženy a muži zobrazováni. Zaměřila jsem se na rozbor vět spojených s profesním životem, na problematiku rozdělení péče o domácnost mezi ženami a muži, zobrazení partnerského života, generalizující tvrzení o ženách a mužích, na charakteristiku péče o zevnějšek, přívlastky žen a mužů, volnočasové aktivity a spektrum slavných osobností v textu.

V závěru práce se pokusím o vymezení struktury "ženského" a "mužského" světa v souvislosti s tím, jak je v analyzované publikaci prezentován, a o vyvození závěrů o ne/podporování a ne/utvrzování zakořeněných genderových stereotypů v této jazykové příručce.

4. Obecná charakteristika cvičebnice

Nová cvičebnice německé gramatiky nakladatelství POLYGLOT je koncipovaná jako souhrn nejrůznějších gramatických cvičení a doplňuje běžně používané učebnice především na středních a jazykových školách.

Učebnice se skládá ze třiceti kapitol, z nichž každá zahrnuje průměrně 290 příkladů. Jednotlivé kapitoly jsou rozděleny do čtyř úrovní podle obtížnosti gramatických jevů a rozsahu slovní zásoby.

V počátečních oddílech se procvičují slovní druhy – tedy část morfologická. Následují slovesné tvary, konjunktivy a problematika německého slovosledu. Koncové kapitoly jsou syntaktické, největší důraz je kladen na druhy vedlejších vět. V kapitole závěrečné jsou obsaženy všechny gramatické jevy, které jsou zvláště obtížné.

Převážnou část cvičebnice tvoří jednotlivá gramatická cvičení, která jsou na protější straně vždy vyřešena, což je výhodné především pro samostudium.

Učebnice není ilustrována, obsahuje několik souvislých textů. K publikaci bylo vytvořeno 6 kazet namluvených rodilými mluvčími.

Nová cvičebnice německé gramatiky z roku 2004, se kterou ve své diplomové práci pracuji, vychází již ve třetím vydání a je psána na základě nových pravidel německého pravopisu.²⁸

---

²⁸ Podle usnesení Konference ministrů kultu (školství) SRN ze dne 3. 6. 2005 a Konference předsedů vlád spolkových zemí ze dne 23. 6. 2005 vstupuje reforma německého pravopisu v platnost - až na některé oblasti pravopisu - definitivně dnem 1. srpna 2005. Základem výuky na školách zůstává tak nová úprava z roku 1996, která se stala též východiskem pro zavedení nového pravopisu ve vyučování němčiny na školách ČR ve smyslu Sdělení MŠMT ČR ze dne 9. 9. 1998, č.j. 26000/98-22 (viz Věstník MŠMT ČR, říjen 1998). Přístupné na webových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy <http://www.msmt.cz/vzdelavani/sdeleni-k-ukonceni-prechodneho-obdobi-pro-reformu-nemeckeho-pravopisu-1> , (20. 2. 2007).

4. 1 Cvičebnice z hlediska užívání generického maskulina

Názvy osob ve cvičebnici jsou velmi často uvedeny ve tvaru tzv. generického maskulina. Již v úvodu publikace se objevuje značné množství těchto nekorektních označení:

- § *Pro zájemce o studium cizích jazyků vydalo nakladatelství Polyglot v roce 1993 Cvičebnici anglické gramatiky.*²⁹
- § *Na základě zkušeností s používáním této publikace a ohlasu studentů i učitelů bylo toto vydání podstatně přepracováno a obohaceno o další materiály.*
- § *Pro pokročilejší studenty jsou zařazeny další gramatické, resp. lexikální problémy.*
- § *Autory Cvičebnice jsou čeští učitelé němčiny a rodilí Němci vyučující v jazykové škole Polyglot české studenty.*
- § *Ke každému cvičení je vždy na protější stránce uvedeno řešení, takže ji lze doporučit také samoukům.*

Přestože publikace je dílem pětice osob, z nichž tři jsou pohlaví ženského a dvě pohlaví mužského, feminní "převaha" se zde do jazykového tvaru nepromítla³⁰ a navzdory výsledkům vědeckých výzkumů, které dokazují, že všeobecné užívání tzv. generického maskulina implikuje zejména mužskou část populace (viz výše), nebyl ani v tomto případě genderově nekorektní tvar *autory* ad. nahrazen tvarem nediskriminujícím. Tvar generického maskulina je průběžně užíván v celé cvičebnici, viz např. věty:

- § *Alle Deutschen fahren gern in den Ferien ans Meer.*³¹ (20)
- § *Das Niveau der Studenten auf den Gymnasien ist nicht immer gut.* (20)
- § *Die Zeugnisse des Schülers sind immer schlechter.* (20)
- § *Derjenige, der diese Frage am schnellsten beantwortet, hat das Quiz gewonnen.* (72)
- § *Alle Lehrer in dieser Schule sind sympatisch.* (81)

²⁹ Tato a následující čtyři věty jsou vybrány z úvodu *Nové cvičebnice německé gramatiky* a nacházejí se na páté straně.

³⁰ Na vytvoření publikace se podíleli D. Dusilová, M. Ebel, R. Goedert, V. Kolovcová a L. Vachalovská.

³¹ Těchto kulatých závorek budu užívat v celé práci pro označení čísel stran, na kterých se dané příklady vyskytují.

§ *Die Mitschüler finden Paul dumm. (92)*

Dle výše zmiňovaného výzkumu prováděného v rámci grantu FHS UK bylo jednoznačně zjištěno, že mužský jazykový tvar je tvarem diskriminujícím a jeho užívání v učebních materiálech by mělo být nadále nepřijatelné.

5. Gender analýza obsahu gramatických cvičení

V analýze obsahu gramatických cvičení z genderového hlediska si budu všimnout profesí, dále struktury rozdělení péče o děti a domácnost, partnerského života, generalizujících tvrzení o pohlavích, způsobu popisu ženského a mužského zevnějšku, přívlastků spojovaných s ženským a mužským pohlavím, volnočasových aktivit a spektrem slavných osobností vyskytujících se ve cvičeních.

Na základě výsledků analýzy vyvodím závěry o ne/podporování a ne/utvrzování genderových stereotypů v této cvičebnici.

5. 1 Obraz profesního života žen a mužů

V první praktické části mé diplomové práce budu analyzovat gramatická cvičení, která jsou tématicky spojena s profesním životem žen a mužů. Budu si všímat sociálního statusu, společenského hodnocení a případných genderových nekorektností uvedených zaměstnání.

5. 1. 1 Profesní život žen

Mezi nejčastější povolání, která jsou uvedena ve feminním tvaru, či jsou spojena s osobou ženského pohlaví, patří **sekretářka**, **prodavačka** a **učitelka**. Výzkum veřejného mínění z roku 2004 však právě u prvních dvou z nich prokázal nízký sociální status.

Dle výzkumu Sociologického ústavu AV ČR *Prestiž povolání z pohledu veřejného mínění*³² z roku 2004, ve kterém respondentky a respondenti hodnotili dvacet šest vybraných profesí na škále od 1 do 99 podle jejich prestiže, se umístilo povolání sekretářky na 23. místě, o dvě příčky výš než povolání uklízečky, které se umístilo na příčce 26., tedy poslední. Povolání prodavačky, i v tomto případě uvedené ve tvaru generického maskulina "prodavač" se objevilo na příčce 24., tedy předposlední. Zajímavá na tomto výzkumu je skutečnost, že ve feminním jazykovém tvaru se objevila pouze dvě povolání z celkového počtu 26, a to již výše zmiňované povolání sekretářky a uklízečky.

Povolání **sekretářky** se objevuje v následujících příkladových větách:

- § *Die junge Dame bewirbt sich um die Stelle einer **Sekretärin** bei einer großen Automobilfirma. (54)*
- § ***Die Sekretärin** hat sich an ihren neuen Chef gewöhnt. (54)*
- § *Die **Sekretärin**, die mit dem Chef flirtet. (254)*
- § *Unsere **Sekretärin** spricht kein Englisch und Französisch spricht sie schon gar nicht. (298)*
- § *Der Chef will von seiner **Sekretärin** wissen: "Können Sie auch Tschechisch?" (332)*
- § *Die **Sekretärin** sagt ihrem Chef alle Nachrichten. (336)*

---

³² Přístupné na webu: http://www.cvvm.cas.cz/upl/nase_spolecnost/100026s_Cervenka-prestiz.pdf, (2. 2. 2007).

- § *Der Chef sprach mit seiner **Sekretärin**: "Ich bin mit Ihrer Arbeit wirklich zufrieden. Sie können sich jetzt mehrere Tage Urlaub nehmen und sich ausruhen. "* (426)
- § *Die neue **Chefsekretärin** ist leider nicht in der Lage, die Aufgaben selbstständig zu lösen.* (457)

Sekretářky dle těchto příkladů flirtují se svými nadřízenými, nedisponují znalostmi cizích jazyků a nejsou schopny samostatně řešit zadané úkoly, což jasně odráží všeobecné mínění populace, že pro úspěšné vykonávání tohoto povolání je rozhodujícím faktorem především vzhled a příjemné vystupování na úkor úrovně odborných znalostí. Ve větě, ve které je sekretářka za svou práci chválena, není jasně specifikováno, za jaký druh vykonané činnosti je jí nabídnuta možnost čerpání dovolené.

Několikrát je v cvičebnici uvedeno povolání **prodavačky**:

- § *Zwei **Verkäuferinnen** und keine Kunden.* (15)
- § *Töchterlein, eine **Lehrerin**, **Verkäuferinnen*** (14)
- § *Diese **Verkäuferin** berät den Kunden immer gut.* (18)
- § *Seine **Frau** verkauft Blumen.* (180)
- § *Die entlassene **Verkäuferin** war faul. Sie benahm sich schlecht gegenüber den Kunden.* (344)

Na jedné straně je zde osoba prodavačky hodnocená jako ta, která vždy zákazníkům³³ dobře poradí, na straně druhé jako někdo, kdo se k zákazníkům chová špatně. Z genderového hlediska je shodně s povoláním sekretářky fakticky dáno, že se jedná o povolání tzv. "pomocné", tradičně spojované se ženami.

V následujících větách se objevuje žena v roli **učitelky**:

- § ***Lenka** erklärt den Schülern den Dativ.* (62)
- § ***Doris** unterrichtet Frau Krause in Deutsch.* (74)
- § *Die **Lehrerin** hat sich erkältet.* (248)

---

³³ Tvar *Zákazníkům* je na tomto místě překladem výrazu *Kunden*, jedná se tedy opět o tzv. generické maskulinum.

§ *Sie hat als **Fotomodell** mehr verdient als Lehrerin.* (352)

Učitelské povolání je vzhledem ke značnému počtu vyučujících ženského pohlaví zejména na základních školách tradičně nazýváno povoláním vysoce feminním (viz výše). Lze konstatovat, že čím vyšší typ školy, tím je podíl mužů mezi vyučujícími vyšší. Jestliže mezi vyučujícími předškolní výchovy je zastoupení žen téměř 100%, mezi vyučujícími na vysokých školách je žen zhruba třetina (36,3 %).³⁴

Problematika špatně finančně ohodnoceného učitelského povolání a častý přechod k zaměstnáním v podnikatelské sféře, je zmíněn v níže uvedené větě *Jako fotomodelka si vydělala více než jako učitelka*. Osobně znám několik případů, kdy zejména muži odešli kvůli nízkému mzdovému ohodnocení ze školství a přešli do podnikatelské sféry. Pro vícečetnou rodinu je v současné době téměř nemyslitelné, aby oba rodiče pracovali ve školství, neboť by tak jen stěží zajistili sobě a svým potomkům určitý životní standard. Většinou jsou to však ženy, které ve školství zůstávají, zatímco muži odcházejí do jiné pracovní sféry s vyšší mzdou.

Škála jednou či dvakrát zmíněných profesí vykonávaných ženami či uvedených v ženském jazykovém tvaru je následující:

- § Buchhalterin *Ich kenne die **Buchhalterin**.* (11)
- § Direktorin³⁵
- § Sozialpädagogin *Sie ist **Sozialpädagogin** und arbeitet als Kindergärtnerin.* (36)
- § Kindergärtnerin *Sie ist Sozialpädagogin und arbeitet als **Kindergärtnerin**.* (36)
- § Übersetzerin *Maria bewirbt sich um eine Stelle als **Übersetzerin** bei der Firma Elvira.* (36)
- § Fotomodell *Sabine ist **Fotomodell**. Ihr Körper gefällt den Fotografen.* (64)
*Sie hat als **Fotomodell** mehr verdient als Lehrerin.* (352)
- § Beamtin *Habt ihr mit dieser unangenehmen **Beamtin** gesprochen?* (110)
- § Stewardess ***Stewardess** ist einer der attraktivsten Jobs für junge Mädchen.*
(111)
- § Redakteurin *Sie hat sich um die Stelle einer **Redakteurin** beworben.* (236)
- § Krankenschwester *Die **Krankenschwester** hat dem Patienten noch eine Decke überlegt.* (241)

³⁴ Podrobněji viz příručka *Ženy a muži v datech*: 2004, s. 36.

³⁵ Uveden je jen název profese bez příkladové věty.

- § Schauspielerin *Ist Eva **Schauspielerin** geworden?* (212)
*Die **Schauspielerin** hat sich so schnell wie möglich umgezogen.*
(242)
- § Zimmermädchen *Die Hotelzimmer werden vom **Zimmermädchen** jeden Tag
aufgeräumt.* (263)
- § Ärztin *Maria arbeitet nicht als Lehrerin, sondern als **Ärztin**.* (301)
- § Sängerin *Diese **Sängerin** stammt aus England.* (326)

Genderová zatíženost výše uvedených vět je značná. Pouze v jednom z uvedených příkladů se objevuje žena ve vedoucí pracovní pozici. Ženy ve sféře umělecké jsou zmíněny pouze v případech zpěvačky a herečky.

Objevují se profese, k jejichž vykonávání je nezbytně nutná vysoká míra sociální citlivosti a schopnosti empatie³⁶, zde se jedná zejména o profese **zdravotní sestry** a **sociální pedagožky**. Profese **letušky** také vyžaduje určité osobnostní predispozice, zejména rozvinutou emoční inteligenci a schopnost rychle a pohotově reagovat. Shodně s profesí **fotomodelky** jsou na letušky kladeny vysoké nároky v oblasti vzhledové, neboť musejí splňovat předepsaná kritéria hmotnostní, stejně tak jako "nepísané" požadavky na "atraktivní vzhled".

Níže analyzovaný materiál se zabývá skupinou vět, ve kterých je poukazováno na pozici ženy v zaměstnání, postoj žen k práci, na vztah s nadřízenými a žárlivost mužů na šéfa své ženy. Zmíněny jsou i profesní pochvaly a sankce za dobře či špatně odvedenou práci.

- § *Sie bittet den Direktor um einen Rat.* (19)
- § *Meine **Arbeitskollegin** ist für ein paar Wochen dienstlich nach Österreich
gefahren.* (85)
- § ***Irma** schläft bei der Arbeit.* (179)
- § *Habt ihr es nicht gewusst? **Simone** soll ab November bei einer neuen Firma
anfangen, sie darf aber nicht. Ihr Mann ist nämlich sehr eifersüchtig und mag
ihren neuen Chef nicht.* (213)
- § ***diese**, ihren Chef vertretende Frau* (256)
- § ***Hilde** hat Kopfschmerzen, trotzdem will sie ins Büro gehen.* (339)
- § ***Ingrid** ist wieder zu spät gekommen, worüber sich der Chef sehr geärgert hat.*
(413)

---

³⁶ Stereotypně jsou tyto osobnostní vlastnosti tradičně přisuzovány ženám.

§ *Die Frau, an deren Fähigkeiten wir zuerst gezweifelt haben, hat sich schließlich sehr gut und schnell eingearbeitet.* (419)

§ *Ich möchte Herrn Müller, Frau Wagner und Herrn Nowak für ihre Arbeit an diesem Projekt danken.* (462)

Na jedné straně je žena, začleněná do pracovního procesu, zobrazena jako žena úspěšná (vyslána na pracovní cestu, mající nejvyšší výdělek ze všech, chválena za dobře odvedenou práci) a statečná (jde do práce, i když má bolesti hlavy), na straně druhé však žena při práci usíná a chodí pozdě, za což je od svého vedoucího pokárána. Věta popisující překvapení ostatních z rychlého a kvalitního "zpracování" ženy, o kterém bylo zpočátku zpochybňováno, je, dle mého názoru, nejvíce genderově nekorektní. Za další **genderově nekorektní** jevy považují zejména tyto:

- a) o pracovních schopnostech žen je pochybováno
- b) profesní růst ženy je pro muže jevem neočekávaným
- c) pokud je ženě svěřen důležitý pracovní úkol, je to v situaci, kdy žena zastupuje svého šéfa.

Činnosti, v nichž se ženy stále víc zmocňují dominantních pozic, v podstatě spadají do podřízené roviny mocenského pole, totiž do oblasti produkce a oběhu symbolických statků (vydavatelství, žurnalismus, média, školství atd.). Ženy musí navíc platit neustálou snahou o to, aby uspokojily vyšší požadavky, jež jsou na ně takřka vždy kladeny, a aby svůj fyzický vzhled a své oblečení zbavily jakékoli sexuální konotace.

Nejistotu ženského postavení na pracovním trhu nejlépe dosvědčuje fakt, že ženy jsou i za úplně stejných podmínek téměř vždy méně placené než muži³⁷, že se stejnými vysokoškolskými diplomami získávají nižší místa a že ve srovnání s muži jsou mnohem víc ohroženy nezaměstnaností a pracovní nejistotou. Ženy jsou mnohem ochotněji odsouvány do míst se zkráceným úvazkem, což jim mimo jiné celkem spolehlivě zavírá cestu k mocenským hrám a vyhlídkám na kariéru. A protože jsou spjaté se státem sociálním, protože ve státní správě zastávají "sociální" pozice a v soukromém podnikání místa nejvíce ohrožená, dá se předpokládat, že prvními oběťmi neoliberální politiky, usilující omezit sociální dimenzi státu a "deregulovat" pracovní trh, budou právě ony.

---

³⁷ Z příručky *Ženy a muži v datech* vydané v roce 2004 Českým statistickým úřadem jednoznačně vyplývá neoddiskutovatelný fakt mzdové diskriminace, neboť ženy vydělávají méně (jejich mediánová mzda je nižší měsíčně o téměř 3700 Kč) než muži, a to bez ohledu na skutečnost, že mají stejné vzdělání, viz s. 58.

Maturuje sice víc dívek než chlapců³⁸, jejich zastoupení v těch nejvyhledávanějších oborech je však nižší, velice slabé je v oborech vědeckých a stoupá naopak směrem k oborům humanitním.³⁹ Podobně je tomu na středních odborných školách, kde pro dívky zůstávají odvětví tradičně považovaná za "ženská" a málo placená (zaměstnankyně v obchodu, sekretářky, zdravotnice), zatímco odvětví jako například strojírenství, elektrotechnika apod. jsou prakticky vyhrazena chlapcům.

Česká populace podle věkových skupin a vzdělání v roce 2004⁴⁰

	25 - 39		40 - 54		55 - 64		65+	
	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži
Bez vzdělání + ZŠ	85,3	69,7	181,4	69,8	177,9	56,0	437,8	100,0
Učňovské	413,1	587,6	388,6	591,0	223,4	332,2	259,2	251,4
Střední s maturitou	521,5	393,0	395,4	257,5	234,3	157,9	142,7	126,4
Vyšší odborné	11,1	3,6	3,1	3,1	2,0	2,1	1,8	3,1
VŠ	132,6	160,0	112,8	159,0	51,0	79,3	31,3	72,8

Tab. č. 3

Formální rovnost mužů a žen na všech stupních tak spíše jen zakrývá neblahou skutečností, že ženy zaujímají vždy ty méně výhodné pozice. Jsou například silně zastoupeny ve veřejných službách, ale vesměs na nejnižších a nejnejistějších místech. Obzvláště hodně jich pracuje v nekvalifikovaných funkcích nebo na částečný úvazek, a v místní správě například dostávají místa pomocnic - uklízeček, kuchařek atp.

³⁸ Dle statistických údajů publikovaných v příručce *Ženy a muži v datech* z roku 2004 kvantitativně převažuje počet žen s ukončeným středoškolským vzděláním nad muži. V případě vzdělání vysokoškolského je tomu však naopak (viz výše uvedená tabulka č. 3).

³⁹ V oborech vysokoškolského studia se zaměřením na zdravotnické vědy, na vědy společenské a v naukách o kultuře a umění množstevně převažuje počet studujících ženského pohlaví (*Ženy a muži v datech*: 2004, s. 35).

⁴⁰ *Ibidem*, s. 41.

5. 1. 2 Profesní život mužů

Analýzou cvičebnice jsem dospěla k celkovému počtu 87 druhů povolání, která jsou uvedena v mužském rodě nebo ve spojení s muži. Četnost těchto povolání je vzhledem k četnosti povolání uvedených v souvislosti s ženským subjektem mnohokrát vyšší. V některých případech užití tzv. generického maskulina znemožňuje určit, zda jsou v konkrétním povolání zastoupeni pouze muži či nikoliv, z čehož vyplývá zařazení do této kapitoly.

Muži v této cvičebnici vystupují v kvantitativně i kvalitativně různorodém profesním množství. Kvantita zaměstnání, ve kterých se objevují ženy, tedy **dvacet** oproti **osmdesáti sedmi** profesím spojených se subjektem maskulinním, ukazuje omezenost okruhu "ženských" profesí.

Čtyřmi nejčetnějšími povoláními jsou zaměstnání **šéfa, lékaře⁴¹, učitele a ředitele**. Jedná se o profese s jednoznačně vysokou sociální prestiží.⁴²

§ *Als **Firmenchef** ist mein Mann immer unterwegs.* (28)

§ *Machen Sie sich endlich an die Arbeit, sonst wird Ihr **Chef** wieder böse!* (40)

§ *Die Sekretärin hat sich an ihren neuen **Chef** gewöhnt.* (54)

§ *Über wen ärgert sich der **Chef**?* (74)

§ *Nächste Woche muss ich zum **Zahnarzt** gehen.* (34)

§ *Nachmittags habe ich einen Termin beim **Arzt**.* (35)

§ *Der **Arzt** verchreibt ihr das Medikament.* (49)

§ *Ich war heute bei meinem **Zahnarzt**.* (70)

§ *Der **Lehrer** gibt dem Schüler eine Hausaufgabe.* (10)

§ *Warum erklärt der **Lehrer** die Grammatik nicht?* (44)

§ *Hast du unseren **Lehrer** gesehen?* (64)

§ *Alle **Lehrer** in dieser Schule sind sympathisch.* (81)

§ *Sie bittet den **Direktor** um einen Rat.* (19)

§ *Er hat mit dem **Direktor** gesprochen.* (21)

---

⁴¹ Dle výše zmiňovaného výzkumu Sociologického ústavu AV ČR *Prestiž povolání z pohledu veřejného mínění* se profese lékaře umístila na prvním místě.

⁴² Příkladové věty uvedené v mužském tvaru jsou vybírány ze stran 8–89, tedy z částí cvičebnice, ve kterých jsou procvičována podstatná jména, zájmena a užití členů.

§ *Das sind **Direktor** Bachmanns Dokumente.* (23)

§ *Macht ihr mit euerem **Direktor** einen Ausflug?* (60)

Zatímco povolání "lékařky" je v publikaci uvedeno jedenkrát, povolání "lékaře" se objevuje dvaapadesátkrát. Jak jsem již zmínila, není jasné, jakou roli zde hraje samotný jazykový tvar povolání, avšak je naprosto jasné, že pokud by byl tvar *Ärztin* užit ve stejném poměru jako tvar *Arzt*, nijak by se tím z gramatického hlediska struktura vět nezměnila, zcela nepochybně by však tento femininní tvar nemálo přispěl ke zviditelnění žen v jazyce mezi studujícími a vyučujícími, které/kteří s touto cvičebnicí pracují. Totéž se samozřejmě týká i profesí dalších.⁴³

Nejčtenější povolání uvedená v mužském rodě či spojená s osobou mužského pohlaví jsou uspořádána do tabulky a grafu⁴⁴, které jsem sestavovala mj. na základě níže uvedených vět:

§ *Die Arbeit des **Journalisten** ist sicher schwer.* (21)

§ *Das ist Herrn **Abgeordneten** Fabers Aktentasche.* (23)

§ ***Doktor** Frank ist ein guter **Notar** und **Rechtsanwalt**.* (39)

§ ***Der Verkäufer** empfiehlt euch den kleinen Radiorekorder.* (48)

§ *Hat der **Reporter** dem **Sportler** gratuliert?* (52)

§ ***Der Trainer** demonstriert den Spielern die richtige Technik.* (48)

§ *Diesem **Politiker** glaube ich nicht.* (67)

§ *Das Seminar dieses **Dozenten** ist zum Einschlafen.* (66)

§ *Kennst du den **Dichter**, dessen Buch gerade erschienen ist?* (71)

§ *Der **Präsident** der USA kommt nicht selbst, sondern schickt er einen Vertreter.*
(68)

---

⁴³ Od názvů povolání užitých v této cvičebnici je možné i užívání přechýlených femininích tvarů, např.: Chef – Chefin, Direktor – Direktorin, Autor – Autorin, Politiker – Politikerin, Polizist – Polizistin atd.

⁴⁴ Viz následující dvě strany.

Četnost výskytu profesí spojených s muži či uvedených v mužském jazykovém tvaru ⁴⁵

Název profese	Četnost výskytu
Chef	56
Arzt	52
Lehrer	37
Direktor	22
Kellner	19
Schauspieler	14
Polizist Politiker Sportler	13
Autor	11
Professor	10
Verkäufer	9
Automechaniker Dicher Fahrer Rechtsanwalt	5
Beamte Koch Briefträger	4
Abgeordnete Fotograf Journalist Komponist Ober Trainer Spieler Sänger	3
Bäcker Biologe Kaufhausdetektiv Ingenieur Künstler Mechaniker Präsident Richter Notar Dozent Schiedsrichter Reporter Vorsitzende	2

Tab. č. 4

⁴⁵ Analýza počtu povolání je vypracována na základě celé cvičebnice.

Graf k tab. č. 4

S osobou mužského pohlaví a v maskulinním tvaru (generickém maskulinu) jsou ve větěm kontextu **jednou zmíněna** následující povolání:

§ Abteilungsleiter	§ Gastarbeiter	§ Personalchef
§ Archäologe	§ Geschäftspartner	§ Philosoph
§ Architekt	§ Heilpraktiker	§ Pianist
§ Astrologe	§ Jäger	§ Programierer
§ Bauer	§ Kapitän	§ Psychologe
§ Buchhalter	§ Kaufmann	§ Redner
§ Chemiker	§ König	§ Reformator
§ Clown	§ Kontrolleur	§ Reiseleiter
§ Cowboy	§ Korrespondent	§ Sheriff
§ Dolmetscher	§ Makler	§ Staatsmann
§ Diplomat	§ Manager	§ Uhrmacher
§ Elektriker	§ Minister	§ Vertreter
§ Forscher	§ Offizier	
§ Friseur	§ Papst	

Zaujala mě četnost a různorodost výše zmíněných druhů zaměstnání. Pokud bychom u některých z nich uvažovali o feminní jazykové podobě, nenarážíme takřka na žádné slovotvorné bariéry. Přechýlení většiny z nich je naprosto bezproblémové: *Archäologin, Astrologin, Buchhalterin, Friseurin, Jägerin, Königin, Ministerin* atp. Tyto přechýlené tvary mohou být v učebnici užity bez sebemenších jazykových problémů. Pouze u tvarů *Papst, Clown* a *Cowboy* je utvoření feminního tvaru díky tradičnímu vykonávání těchto profesí muži poněkud diskutabilní.

Ke genderové korektnosti cvičebnice by nemálo přispělo **rovnoméřné užívání feminních i maskulinních jazykových tvarů** nejen v názvech profesí.

V obsahu následujících vět je zdůrazněna důležitost, náročnost daného zaměstnání a předurčenost mužů k vykonávání určitého druhu profese. Objevuje se časté stereotypní zobrazení muže zloděje. V souvislosti se ženami se toto předurčení k některému z povolání neobjevuje.

- § *Es haben viele **Männer** um die Stelle beworben.* (86)
- § ***Er** arbeitet fehlerlos.* (135)
- § ***Er** hat viel Arbeit, er kann das nicht bis Mittwoch schaffen.* (206)
- § ***Der Sheriff** ist allein nach Laramy geritten.* (242)
- § *Peter hat sich an seinen **Anwalt** gewandt.* (245)
- § *Du bist der geborene **Kaufmann**.* (248)
- § ***Der Kapitän** verlässt das Schiff als Letzter.* (248)
- § ***Der Kaufhausdetektiv** hat drei stehende Jungen in der Abteilung mit Sportwaren erwischt.* (250)
- § ***Der Astrologe** sagt immer die Zukunft vorher.* (254)
- § *Es war immer sein Traum, **Tennispieler** zu werden.* (289)
- § *Mein Vater ist **Zahnarzt**, mein Opa war Zahnarzt, aber ich will nicht Zahnarzt werden.* (313) aj.

Jako určitý protiklad příkladů předchozích lze chápat dvě níže uvedené věty, ve kterých jsou muži zobrazeni v situacích, kdy jsou nejistí a nemají dostatečné kompetence, schopnosti, popř. vlastnosti k vykonávání určitého povolání (v tomto případě učitelského a číšnického).

- § ***Der Lehrer** war ratlos. Die Schüler mochten nicht mehr das tun, was der Lehrer wollte.* (213)

§ *Da der Kellner nicht rechnen konnte, bezahlten wir nur die Hälfte.*⁴⁶ (218)

Následující tabulka ukazuje četnost a spektrum profesí, které se ve cvičebnici objevují ve feminním i maskulinním jazykovém tvaru.

Četnost výskytu profesí objevujících se ve feminním i maskulinním jazykovém tvaru

Název profese	Četnost výskytu ve feminním jazykovém tvaru	Četnost výskytu v maskulinním jazykovém tvaru
Prodavač/ka	5	9
Učitel/ka	2	37
Ředitel/ka	1	22
Lékař/ka	1	52
Herec - herečka	1	14
Číšník - servírka	1	19

Tab. č. 5

Zatímco povolání "ředitelky" je ve cvičebnici uvedeno pouze jednou, povolání "ředitele" více než dvacetkrát. Lékařská profese je v maskulinním tvaru uvedena více než padesátkrát, ve tvaru feminním opět pouze jednou. Tvar *Lehrerin* je uveden pouze dvakrát, zatímco tvar *Lehrer* skoro čtyřicetkrát.

Rozbor vět, které odrážejí strukturování pracovního trhu a jeho obsazení ženami a muži, ukazuje až na některé výjimky fakt, že veřejný prostor a pole moci (zvláště moci ekonomické, pole produkce) je dál v rukou mužů, zatímco ženám zbývá převážně prostor soukromý (domácnost, místo reprodukce) se svou pořád stejnou logikou ekonomie symbolických statků.

O podobě společnosti stále rozhodují, jak se zdá, hluboce vžitě a těžko vymýtitelné představy o dělení podle pohlaví, což má původ nejen v tom, že se tyto struktury konkretizují ve více nebo méně silně sexualizovaných oborech, kariérách a místech, ale také v tom, že se opírají o tři zásady, jimiž se volba ženy a jejího okolí dle mého názoru řídí:

⁴⁶ O nevhodnosti zařazení věty s tímto obsahem viz kapitola Návrhy na práci s učebnicí.

- podle první z nich se pro ženu hodí činnosti, které jsou jakoby pokračováním činností domácích, to jest výuka, péče, služba,
- podle druhé žena nikdy nemůže získat vládu nad muži, takže v případě stejných podmínek je pro řídicí postavení s největší pravděpodobností vybrán spíše muž a ženě je přidělena nějaká funkce podřízenější a jen pomocná,
- podle třetí zásady výhradně muži přísluší manipulovat s technickými předměty a stroji.

Viditelné změny v podmínkách ve skutečnosti jen maskují, že vzájemné postavení mužů a žen zůstává stejné - možnosti vzdělání a procento zastoupení obou stran se sice vyrovnaly, ale v obsazení různých odvětví vzdělání a tedy i v možnostech kariéry nerovnosti přetrvávají.

5. 2 Rodinný život a péče o děti a domácnost

V této kapitole se zaměřím na role, ve kterých vystupují ženy a muži v soukromé sféře, konkrétně v rodinném životě a ve výchově dětí. Dále se budu věnovat problematice rozdělení domácích povinností mezi ženským a mužským pohlavím.

5. 2. 1. Zobrazení žen

V *Nové cvičebnici německé gramatiky* jsou ženy velmi často zobrazeny v situacích, kdy se starají o rodinu, vychovávají děti, obstarávají nákupy a zabývají se domácími pracemi.

- § *Maria macht Einkäufe für ihren Bruder.* (17)
- § *Die Mutti wäscht dem Kind das Gesicht.* (48)
- § *Mutti, kaufst du mir Schokolade? Gut, ich kaufe es dir.* (49)
- § *Claudia muss sich um den Haushalt kümmern.* (50)
- § *Hat Klara ihrem Kind das Lied vorgesungen?* (52)
- § *Jede Mutter liebt ihr Kind.* (62)
- § *Frau Dreyer kann heute nicht einkaufen. Sie schickt ihre Tochter.* (68)
- § *Sie hilft manchmal ihrer Mutter.* (74)
- § *Sie sorgt für ihren Sohn.* (132)
- § *Milada wäscht die Kleider.* (178)
- § *Die Mutter kauft in diesem Geschäft sehr gern ein.* (181)
- § *Bügeln Sie gerne, Frau Schmidt?* (184)
- § *Sie musste alles so machen, wie es ihre Mutter wollte.* (211)
- § *Er hat sich beschwert, dass niemand seine Frau kochen gelehrt hat.* (215)
- § *Mutti hat den ganzen Tag gearbeitet. Jetzt sind schon alle Hemden gewaschen und gebügelt.* (266)
- § *Simone hat alle Blumen gegossen.* (288)
- § *Iva hilft dir die Betten zu machen.* (289)
- § *Seine Freundin kocht ausgezeichnet.* (326)
- § *Karin kümmert sich um ihre Großmutter.* (328)
- § *Meine Frau kocht etwas.* (338)
- § *Die Mutter schneidet dem Kind die Fußnägel.* (339)
- § *Eva geht für ihre Mutter einkaufen.* (339)

- § *Gabi* erzählte ihrem kleinen Sohn gerne ein Märchen. (341)
- § Immer wenn die kleine Verena mit ihrer **Mutti** einkaufen gegangen ist, wollte sie den Einkaufswagen schieben. (347)
- § Niemand räumt so ordentlich auf wie ihre **Mutti**. (351)
- § **Die Mutter** erlaubt den Kindern, Schokolade vor dem Abendessen zu essen. (352)

Jak je patrné z kvantity těchto vět, stále přetrvává model "tradičního" maminkovsky-pečujícího domácího prostředí. Maminky uklízejí, starají se, perou, umí levně nakupovat a dobře vařit. Muži se v situacích, kdy zabezpečují chod domácnosti, objevují jen zřídka (viz níže). V jedné z výše uvedených vět si muž stěžuje, že jeho ženu nikdo nenaučil vařit. Genderově korektní větou se v tomto případě nabízí věta tato: **Er hat sich beschwert, dass ihn niemand kochen gelehrt hat.*⁴⁷ Dovednost vaření není výhradně ženskou záležitostí a automatické předpokládání této schopnosti u žen je genderově značně nekorektním postojem.

Babičky, dle vět uvedených ve cvičebnici, vyprávějí vnučkám a vnukům pohádky, dvakrát denně si uklízejí byt, pečou vánoční cukroví a bábovky. V žádné z těchto situací se však nevyskytují dědečkové, což jednoznačně poukazuje na vysoký stupeň stereotypnosti. Neobjevují se ani situace, kdy babičky odpočívají, věnují se svým koníčkům, cestují apod.

- § *Schmeckt Omas Kuchen gut?* (60)
- § *Unsere Oma räumt jeden Tag zweimal die ganze Wohnung auf.* (181)
- § *Unsere Oma hat wieder einen Gugelhupf für uns gebacken.* (237)
- § *Die von Oma empfohlenen Kochrezepte.* (257)
- § *Unsere Oma versprach das Weihnachtsgebäck für die ganze Familie zu backen.* (288)
- § *Oma kümmert sich um den Haushalt.* (318)
- § *Die Oma erzählte ihren Enkelkindern: "Ich hatte fünf jüngere Geschwister. Deshalb musste ich meiner Mutter oft helfen."* (426)

---

⁴⁷ Touto hvězdičkou budu označovat věty přeformulované do genderově korektního znění.

Dlouholetá společenská zakořeněnost "vědomí povinnosti" zde tedy v souvislosti s charakteristikou žen značně vystupuje do popředí.

Problematika vykonávání domácích prací je i přes mnohé společenské změny stále častěji diskutovanou oblastí. Ženy zpravidla pracují na tzv. "dvě směny", přičemž přetrvává povědomí o tom, že rodina je finančně závislá na práci muže. Neplacená práce v domácnosti⁴⁸ není většinou chápána jako práce, je silně podceňována a spolu s výchovou dětí bývá považována za přirozenost ženy.⁴⁹

Zatímco tradiční rodinný model předpokládá soužití dvou jedinců, z nichž jeden (zpravidla muž) podřizuje svůj život pracovnímu trhu a ten druhý (zpravidla žena) požadavkům rodiny a domácnosti, v současné době usilují obě pohlaví o uplatnění na pracovním trhu.

Pro tento sociologický fenomén se ustálil pojem dvoukariérové manželství. Dle H. Maříkové jsou dvoukariérová manželství v sociologii "diagnostikována" od konce 60. let dvacátého století. Maříková na základě provedených a analyzovaných rozhovorů došla k názoru, že muži a ženy z dvoukariérových rodin se shodují daleko méně než ostatní páry v hodnocení svého podílu na domácích pracích a podílu toho "druhého". Sféra domácích prací představuje ve dvoukariérových rodinách oblast, která je častým zdrojem konfliktu a i zde přetrvávají mnohé genderové nerovnosti, jejich výskyt je však méně častý než v rodinách ostatních (Maříková: 2000, s. 138).

Od žen se ale dále částečně vyžaduje, aby svou profesionální dráhu podřídily rodinným a partnerským zájmům, jelikož jakmile oba partneři kladou své vlastní profesní zájmy na první místo, uspokojivý partnerský, resp. rodinný život je za stávajících podmínek pracovního trhu jen obtížně možný.

Pro muže je tak rodina bezpečným přístavem, ze kterého odchází do zaměstnání a večer se tam vrací, muži si chtějí v prostředí domova v první řadě odpočinout a odhodit pracovní starosti. Děti jim poskytují velkou životní seberealizaci, ale nepodílejí se tolik na každodenních úkonech spojených s péčí o ně.

Pro ženy fungující rodina znamená mít partnera, který je podporou a pomáhá s péčí o děti a v domácnosti, čímž ženě umožňuje budování kariéry. Zároveň sdílí její životní názory.

---

⁴⁸ Práce v domácnosti bývají velice často podceňovány, přičemž bezproblémové zabezpečení jejího chodu vyžaduje znalost materiálů (složení a povahu výrobků, trvanlivost apod.), časovou koordinaci (přehled o pracovních termínech členů rodiny, školních povinnostech dětí atd.) a ekonomickou kompetenci (řízení rodinného rozpočtu).

⁴⁹ Podrobněji viz Maříková: 2000, s. 66.

5. 2. 2 Zobrazení mužů

Ve cvičebnici se objevují tři věty, ve kterých muži vystupují jako pečovatelé a vychovatelé. Oblast sportu a jeho výuky je zde dávana do souvislosti s mužem, čímž je utvrzován stereotyp, že sportovní aktivity jsou mužskou doménou.⁵⁰

§ *Der Vater rät dem Sohn, dem Mädchen, ihr / ihnen die Prüfung zu wiederholen.*

§ *Der Vater hat sein Kind schwimmen gelehrt, aber bald hat er es aufgeben müssen.* (214)

§ *Heinz spricht immer mit seinem Sohn.* (316)

Ministerstvo práce a sociálních věcí představuje ojedinělý projekt o otcích v rolích matek. Dokument *Táta jako máma* představuje tatínky, kteří umožnili svým partnerkám chodit do zaměstnání, tatínky, kteří opustili nebo utlumili pracovní aktivity natolik, aby se mohli stoprocentně věnovat péči a výchově svých ratolestí, tatínky, kteří se starají o zdravé i nemocné děti, tatínky, kteří s dětmi žijí sami a tatínky, kteří mají děti v náhradní rodinné péči. Každý díl obsahuje výpovědi tří otců a jejich rodin, které mají vždy společný prvek.⁵¹

Jednou se vyskytuje muž v roli, kdy nakupuje, a dvakrát je muž zobrazen v situaci, kdy vaří a pomáhá s úklidem. Často se mluví o nutnosti pomáhat ženě s domácími pracemi, což je jen další stereotypní pohled. Muž má stejnou zodpovědnost za chod rodiny, tedy i za úklid. "Nepomáhá", ale podílí se. Stereotyp, že žena odpovídá za všechny domácí práce, zatímco muž "občas" vypomáhá, je dán zejména opakováním stejných vzorců, které si neseme z našich primárních rodin.⁵²

§ *Rudi fährt zum Supermarkt. Er kauft Lebensmittel, vor allem Brot, Milch, Butter, dann etwas zum Trinken, zum Beispiel Bier und Cola. Für die Kinder nimmt er Süßigkeiten.* (30)

§ *Robert gab sich mit der Suppe viel Mühe.* (234)

§ *Mein Mann half mir aufräumen.* (238)

V dalších dvou příkladech si stěžují manželky pracovní výtížených manželů na téměř nulovou pomoc s obstaráním domácnosti ze strany mužů. Žena po večeři myje

⁵⁰ O této problematice je podrobněji pojednáno v kapitole Volnočasové aktivity žen a mužů.

⁵¹ Podrobnější informace viz <http://www.mpsv.cz/cs/>, (20. 2. 2007).

⁵² Viz článek Ligy otevřených mužů *Uklízejte, kdy potřebujete a jak vám to vyhovuje* přístupný na webu: http://ilom.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=9&Itemid=2, (21. 4. 2007).

nádobí, zatímco její manžel sleduje zprávy. O víkendu manželé občas navštěvují kino, což manželka hodnotí jako "něco jiného".

§ *Als Firmenchef ist mein Mann immer unterwegs. Er liebt zwar Hektik, aber manchmal kommt er sehr müde nach Hause. Für Familie und für Hobbys hat er kaum Zeit. (28)*

§ *Aus Inges Tagebuch: Heute ist der achte Juni. Gegen 18 Uhr essen wir zu Abend, dann spüle ich das Geschirr. Richard sieht die Nachrichten, Kinder gehen ins Bett. Ja, mein liebes Tagebuch, so ist das von Montag bis Freitag. Nur am Wochenende gehen mein Mann und ich manchmal ins Kino. (30)*

V další z níže uvedených vět odpovídá pan Klein na otázku, zda své ženě pomáhá s žehlením, větou, že on se o domácnost starat nemusí, což je sice odpověď na otázku všeobecnější, avšak díky ní vychází najevo nejen to, že pan Klein nežehlí, nýbrž i to, že v domácnosti nemusí dělat nic. Do jaké hloubky je zamítavá odpověď způsobená společenskou zakořeněností či neschopností paní Kleinové přimět pana Kleina k pomoci, nelze určit.

§ *Herr Klein, helfen Sie Ihrer Frau beim Bügeln? Nein, ich muss mich um den Haushalt nicht kümmern. (207)*

Počet vět, ve kterých vystupují muži v roli vychovatelů potomků, v roli, kdy nakupují a vykonávají domácí práce, je ve srovnání s počtem vět spojených se ženami velice nízký. I několik těchto málo vět obsahuje typické stereotypy – muž je zobrazen jako ten, který nemá dostatek trpělivosti a času pro výchovu a buď nevykonává žádné domácí činnosti, nebo ženě pouze pomáhá.

5. 3 Zobrazení partnerského života

Nová cvičebnice německé gramatiky téměř ve všech příkladových větách dodržuje heteronormativní představu o pohlavích.

Heteronormativní představa o pohlavích rozumí vztahem dvou lidí pouze vztah vedoucí k reprodukčnímu procesu. Heterosexuality je dalším ze společenských normativních konstruktů. Dle H. Kentlera (1973, s. 13) není sexualita produktem biologických determinant, tzv. pudů, ale zásadně otevřená a založená na schopnosti navazovat vztahy. Kentler navrhuje užívat pojmu *sociosexualita*.

Až na několik výjimek se v této publikaci nevyskytují věty, které by naznačovaly, že lze žít i jiným způsobem než "On a Ona". Stereotypní heteronormativní zobrazení vztahů mezi pohlavími je zobrazeno mj. v následujících větách:

- § *Sie geht immer mit dem Freund auf die Party.* (16)
- § *Petra hat einen Freund. Er heißt Walter und ist Dolmetscher von Beruf.* (28)
- § *Heiratet Uwe diese Frau?* (46)
- § *Sie ist verärgert, weil ihr Freund nicht zum Rendezvous gekommen ist.* (248)
- § *Olaf sagte zu seiner Frau: "Ich kann ohne dich nicht leben. Lass dich bitte von mir nicht scheiden!"* (426)

U níže uvedených spojení lze uvažovat o **narušení heteronormativní představy** partnerského soužití. Označení "žena mého života" však, dle mého názoru, primárně implikuje jakožto mluvčího této věty mužské pohlaví.

- § *Monika verbringt viel Zeit mit Eva. Eva verbringt viel Zeit mit Monika.* (54)
- § *Die Fete, auf der ich gestern war, war fantastisch, denn auf dieser Fete habe ich die Frau meines Lebens getroffen.* (70)
- § *Er hat seinen Freund und dessen Schwester eingeladen.* (73)
- § *Mein Freund und ich wollten im Sommer wandern.* (211)

Dvakrát se v příkladových větách objevuje tendence žen často volat svým přátelům a manželům. Jelikož se tato skutečnost vztahuje pouze na ženy, lze v tomto případě hovořit o tzv. **doing gender**.⁵³

---

⁵³ Jedná se o uplatňování ženské a mužské identity prostřednictvím jazyka a řeči. V každém okamžiku a v každém jednání je rod většinou nevědomě a samozřejmě "vyráběn" a dosavadní "gender pořádek" upevňován (viz práce Jany Valdrové věnované této problematice).

- § *Ruft Irene ihren Freund oft an?* (60)
- § *Heidi ruft ihren Freund jeden Abend an, um ihm eine gute Nacht zu wünschen.* (403)

S nedostatkem času pro své blízké (v těchto případech jsou to partnerky) je dáván do souvislosti muž, což potvrdily výsledku dotazníku, který jsem zadávala žactvu střední a základní školy.⁵⁴ I v tomto případě se jedná o fenomén tzv. doing genderu, neboť ženy v této situaci zobrazeny nejsou.

- § *Beate sieht ihren Ehemann nur **einmal wöchentlich**.* (62)
- § *Er hat **keine Zeit** für seine Freundin.* (314)

Do oblasti partnerského života jsem zařadila i následující dvě větná spojení, ve kterých muž vystupuje v situaci, kdy žárlí na svou ženu. Tyto žárlivé reakce jsou spojovány pouze s mužským pohlavím.

- § *Rolf lässt seine Frau keinen Augenblick aus den Augen. **Seine Eifersucht** ist schon krankhaft.* (120)
- § *Habt ihr es nicht gewusst? Simone soll ab November bei einer neuen Firma angangen, sie darf aber nicht. Ihr Mann ist nämlich sehr **eifersüchtig** und mag ihren neuen Chef nicht.* (213)

Pouze mužské pohlaví je také zobrazeno ve větách, ve kterých muž vystupuje v roli toho, kdo se smí oženit s více ženami, kdo se otáčí za každou ženou a kdo se zajímá o jiné ženy, přestože je ženatý. Pozice žen je tedy na základě těchto vět velice ponižující.

- § *Wie viel Frauen hatte Heinrich der Achte?* (155)
- § *Klaus dreht sich nach jeder Frau um.* (189)
- § *Wieso hat Jamal drei Frauen heiraten dürfen?* (213)
- § *Obwohl er verheiratet ist, interessiert er sich für andere Frauen.* (379)

---

⁵⁴ Konstatování "Dneska na tebe bohužel nemám tolik času." dalo 61 ze 79 respondentek a respondentů do souvislosti s mužským subjektem, což dokazuje rozšířenost tohoto všeobecného povědomí.

Naproti tomu opakem doing genderu jsou následující dvě větná spojení, ve kterých je tatáž situace zobrazena z pozic obou pohlaví.

§ *Susanna ist von ihrem Mann verlassen worden.* (170)

§ *Monika sagt, Frau Gruber hat ihren Mann verlassen.* (220)

Smýšlení mužů o ženách je dokumentováno na pozadí následujícího úryvku ze cvičení, kde cílem je doplnit slovesa v závorkách do imperativu (s. 201). Obraz ženy na základě tohoto cvičení není příliš lichotivý. Manželka je zde prezentována jako ta, která komanduje svého manžela do takové míry, že manžel dá přednost návštěvě restaurace před teplem rodinného krbu.

Peter: "Na, Paul, was ist denn los?"

Paul: "Ach, weißt du, Peter, meine Frau kommandiert mich den ganzen Tag herum. Dauerd sagt sie: 'Peter, rauch(e) nicht so! Komm heute pünktlich nach Hause. Zieh(e) deine Schuhe aus, ich habe heute geputzt! Vergiss den Geburtstag meiner Mutti nicht! Ziehe(e) dich warm an, es ist kalt. Sei mal etwas freundlicher! Geh(e) einkaufen! Repariere den Toaster! Streich(e) den Gartenzaun! Mäh(e) den Rasen! Mach(e) dies, mach(e) das! Es ist wirklich fürchterlich.'" (201)

Z výsledků této kapitoly vyplynulo, že ženy jsou v partnerském životě ty, které postrádají své přátele a manžely, neboť ti na ně mají málo času.

Muži jsou v souvislosti s partnerským životem zobrazeni jako žárlivé osoby a jako ti, kteří se otáčejí za každou ženou, i když jsou již ženatí, smějí se oženit s více ženami a ve výše zmíněné ukázce je muž "nucen" odejít do restaurace, neboť jeho manželka ho žádala o včasný příchod domů a o pomoc v domácnosti. Narážíme zde opět na klasické genderové stereotypy, které jsou v tomto učebním materiálu hojně podpořeny.

5. 4 Generalizující tvrzení o pohlavích

Ve cvičebnici jsem na základě rozboru objevila několik vět, ve kterých je generalizována určitá vlastnost či schopnost pouze u jednoho pohlaví.

Této generalizace je zde dosaženo pomocí **zájmen** *jede* a *alle*, **adverbů** *bestimmt*, *wieder* a *oft*, užitím **plurálního tvaru** či konstrukce **man sagt**.

V některých případech je proto vhodnější užívat pro dané pohlaví konkrétní jméno osoby, čímž není skutečnost generalizována (např.: místo věty *Die Mädchen tanzen gewöhnlich gerne.*, by bylo mnohem vhodnější formulovat větu např. takto: * *Verena tanzt gerne.*).

5. 4. 1 Tvrzení o ženách

Výroky o tom, že každá matka miluje své dítě, že mládě musí zůstat u své matky a že všechny matky se starají o své děti, odrážejí další z genderových stereotypů a přetrvávající tendenci současné společnosti spojovat lásku a péči o dítě primárně se ženou.⁵⁵

§ *Jede Mutter liebt ihr Kind.* (62)

§ *Das Junge muss bei seiner Mutti bleiben.* (444)

§ *Alle Mütter kümmern sich um ihre Kinder, oder?* (447)

Genderově nekorektními větami jsou i ty, ve kterých je konstatováno, že Alena určitě znovu propadne, že většina mužů je zaujata proti zaměstnaným ženám a že ženy dělají vše proto, aby se zalíbily mužům.

§ *Alena fällt bestimmt wieder durch.* (189)

§ *Frauen sind aufeinander oft eifersüchtig.* (322)

§ *Die Frauen tun alles, um den Männern zu gefallen.* (403)

Věty zařazené do této kapitoly jsou silně diskriminační a v žádné z učebnic by se, dle mého názoru, neměly vyskytovat.

---

⁵⁵ Tuto skutečnost podtrhuje i ustálenost spojení "mateřská láska", kterého se užívá naprosto běžně. Naproti tomu výraz "otcovská láska" zní jaksí nepatřičně.

5. 4. 2 Tvrzení o mužích

Výroky o mužích jsou zcela jiného rázu. Objevuje se spojení "správný muž"⁵⁶, přičemž výrazem "správný muž" je míněn muž, který se umí za každých okolností prosadit.

Další výroky o mužích vyznívají pro mužské pohlaví značně pozitivně a "lichotivě", neboť muži jsou prezentováni jako osoby šarmantní, srovnávané s Einsteinem a disponující silou, díky níž dokáží zlomit tři silná prkna naráz. Ve spojitosti se ženami se takovéto věty ve cvičebnici nevyskytují.

§ *Ein richtiger **Mann** setzt sich immer durch.* (188)

§ *Man sagt, **er** bricht drei dicke Bretter auf einmal durch. Wenn er das schafft, durchbricht er alle Rekorde.* (193)

§ *Man sagt, dass die **Franzosen** sehr charmant sind.* (222)

§ ***Er** wurde schon mit **Einstein** verglichen.* (261)

§ *Die meisten **Männer** sind voreingenommen gegenüber den berufstätigen Frauen, oder?* (348)

Větné výrazy podrobené gender rozboru v tomto oddílu nejsou ničím jiným než explicitně vyřčenými společensko-genderovými stereotypy. V každém z nich by mohlo být pohlaví ženské nahrazeno pohlavím mužským. Mluvnická charakteristika vět by se ani zde nezměnila a z hlediska výukového by nenastal žádný problém.

---

⁵⁶ Dichotomie výrazů "správný muž" a "správná žena" v sobě zahrnuje tradiční společenská očekávání, spojená s určitým pohlavím. Stejně adjektivum tedy v tomto kontextuálním užití disponuje širokým významovým polem.

5. 5 Popis zevnějšku žen a mužů

5. 5. 1 Zevnějšek žen

Popis zevnějšku žen je velmi často spojen s **odíváním**, kterému ženy kladou velkou pozornost. Pro ženy je velmi důležité, jak vypadají, dbají na svůj zevnějšek, zajímají se o aktuální trendy v módě a pečlivě zvažují výběr oblečení vhodného pro určitou společenskou událost. Cvičebnice obsahuje značné množství vět s tímto obsahem.

- § *Sie trägt gerne einen **Pulli** und eine **Jeans**.* (16)
- § *Ich finde die **Kleidung** der Schwiegermutter unmodern.* (17)
- § *Meine Schwester entscheidet sich für diesen **Rock**.* (51)
- § *Sie kauft ein schönes **Kleid**.* (66)
- § *Maria hat silberne **Ohringe**.* (66)
- § *Inge hat den gleichen **Anorak** wie Claudia.* (72)
- § *Wie hat sie damals ausgesehen? Was für ein **Kleid** hat sie getragen? Erinnerst du dich noch?* (87)
- § *Den oliv **Rock** trage ich gerne.* (109)⁵⁷
- § *Die hält viel auf ihr **Äußeres**.* (110)
- § ***Kleidet** sie sich am modernsten?* (128)
- § *Barbara war am elegantesten von allen Frauen **gekleidet**.* (129)
- § *Barbara trägt **Jeans**.* (180)
- § *Sie hat einen neuen **Pullover** gekauft, damit sie dir gefällt.* (290)
- § *Herr Sandmann kauft seiner Frau einen **Mantel**.* (336)

V souvislosti se zevnějškem žen se ve cvičebnici objevují věty, které jsou odrazem důležitosti **péče o tělesnou hmotnost** pro ženy.

- § *Es reichen ihr nur ein Joghurt und ein Apfel zum Frühstück.* (86)
- § *Christine ist **schlanker** als Ute.* (94)
- § *Meine Freundin ist **federleicht**, sie wiegt nur 40 kg.* (118)
- § *Sie muss **weniger** essen.* (179)
- § *Michaela sollte wirklich **weniger** essen, sonst wird sie noch dicker.* (217)
- § *Sie ist sehr **schlank** und doch verzichtet sie auf keine Mahlzeit.* (313)
- § *Monika isst oft zu viel, obwohl sie **Diät** halten soll.* (342)

---

⁵⁷ Zadání úkolu zní: Tu olivovou sukni nosím ráda.

§ *Ich kann das nicht verstehen, dass sie zum Frühstück nur ein Joghurt nimmt.*
(446)

Iluzorní tlak médií, která zobrazují bezchybná (v drtivé většině však elektronicky "vylepšená") ženská, potažmo mužská těla, působí zlobně především na ženskou populaci, která tomuto tlaku v nemalé míře podléhá a dostává se tak do bludného kruhu tužeb týkajících se tělesného vzhledu, které jsou v protikladu s určitými reálnými fyzickými proporcemi a jinými atributy, které lze často měnit jen pomocí drastických a zdraví ohrožujících metod. Tento bludný kruh pak velice často vede k tzv. poruchám příjmu potravy.⁵⁸ V sociologickém časopise *Gender, rovné příležitosti a výzkum*⁵⁹ byl v roce 2002 uveřejněn článek s názvem *Poruchy příjmu potravy – gender perspektiva*. V tomto článku je zdůrazňována problematika PPP v souvislosti s ženským pohlavím, kdy "stačí být ženou a riziko vzniku a rozvoje mentální anorexie nebo bulimie je mnohonásobně vyšší".⁶⁰ Dále je v tomto příspěvku zmiňován smutný fakt, že již dvanáctileté dívky jsou přehnaně úzkostné ve vztahu ke svému tělu.⁶¹

Valdrová upozorňuje na zlobné působení reklam, neboť "reklama vnucuje dojem, že péče o zevnějšek ženám nahradí city, které postrádají v reálném životě" (2006: 41).

Do učebních pomůcek by v žádném případě neměly být zařazovány věty tohoto typu, neboť podprahově ve studentkách a studentech utvrzují vědomí o tom, že úzkostné dbání na tělesnou hmotnost, vzhled a oblékání patří k přirozenosti ženy.

V níže uvedených větách jsou ženy charakterizované přívlastky **krásná, pěkná** a **atraktivní**.

§ *Karlheinz hat eine **hübsche** Freundin.* (101)

§ *Ralf geht mit seiner **attraktiven** Freundin zum Abiturball.* (102)

§ *Ich habe eines der **hübschesten** Mädchen kennen gelernt.* (125)

§ *Schade, dass Eva so krumme Beine hat. Sonst wäre sie nämlich ein ganz **schönes** Mädchen.* (277)

§ *Maria macht sich **schön**. Ihr Mann liebt sie wieder.* (400)

⁵⁸ Mezi tzv. poruchy příjmu potravy (PPP) jsou tradičně řazeny mentální anorexie, bulimie a přejídání.

⁵⁹ Viz *Gender, rovné příležitosti a výzkum*, článek *Poruchy příjmu potravy – gender perspektiva*, ročník 3, číslo 1/2002, s. 10, přístupné online: http://www.genderonline.cz/download/Rocnik03_1_2002.pdf, (24. 2. 2007).

⁶⁰ V Indii, v jedné z nejhudších zemí na světě, přijímají nejhudší ženy 1400 kalorií denně, což je o 600 víc než u západních žen držících Hiltonovu dietu. (Viz Wolf, N.: *Mýtus krásy*, s. 219, In: Bosá, M., Mínavičová, K.: *Rodovo citlivá výchova*, s. 12).

⁶¹ Podrobně se této problematice věnuje Jana Valdrová v publikaci *Gender a společnost*, kapitola *Kult krásy*.

Zvláštní pozornost zaslouží spojení *Maria macht sich schön. Ihr Mann liebt sie wieder*. Pokud bychom toto spojení brali doslovně, vyplynulo by, že muž miluje tuto ženu jen v situacích, kdy je nalíčená a upravená. Též spojení vět *Schade, dass Eva so krumme Beine hat. Sonst wäre sie nämlich ein ganz schönes Mädchen*. je velice sexistické. Z jazykového hlediska je užití adjektiva *krumm* velmi nevhodné, neboť se užívá v souvislosti s charakteristikou zvířat.

"Krása" ženy začíná být chápána pouze v zúžené sémantice krásy fyzické. Pojem "ženská krása" se dostává do shodné stylové roviny s pojmem "ženská přitažlivost".

5. 5. 2 Zevnějšek mužů

Popisu **odívání** mužů je věnována o poznání menší pozornost ve srovnání s popisem zevnějšku žen. Pouze ve čtyřech větách z celé publikace se objevuje muž v souvislosti s tím, jak je oblečen, a jen v jedné z nich je oblečení kladně prezentováno. Ve dvou větách je však vztah mužů k oblékání lhostejný – *Michal stále ještě nosí pestré košile* a muž druhý *nosí stále tentýž oblek*.

§ *Michal trägt immer noch die bunten Hemden.* (101)

§ *Er zieht sich nach der letzten Pariser Mode an.* (107)

§ *Er hat dasselbe schmutzige Sakko wie beim letzten Mal.* (114)

§ *Seitdem ich ihn kenne, trägt er denselben Anzug.* (200)

I když v současné době muži mnohem více než dříve dbají na svůj zevnějšek, je fenomén tzv. **metrosexuálů** mezi mnohými stále chápán jako rovnítko k termínu homosexuál. Označení metrosexuál nemá nic společného se sexuální orientací. Jedná se o muže, který vynakládá rozdílný podíl svého času i peněz na péči o svůj vzhled.

Pro muže, kteří dbají ve velké míře o svůj zevnějšek se ustálil termín metrosexuál, internetová encyklopedie www.cojeco.cz, (24. 2. 2007) definuje tento pojem takto: "**Metrosexuál** je typ muže, městský heterosexuál, který má v některých ohledech, především ve starosti o tělo, dosud typicky ženské chování. Navštěvuje kosmetická studia, kadeřnické salony, holí si hrud' a nohy, aplikuje pleťové masky, voní se, používá make-up. Rád nakupuje a bedlivě sleduje nové trendy, potrpí si na různé šperky, řetězy, řetízky a prsteny. Pojem metrosexuál poprvé použil anglický spisovatel Mark Simpson v roce 1994. Právě život v metropoli (odtud metrosexuál), v bezprostřední blízkosti nejlepších obchodů, kaváren, kadeřníků a sportovních klubů, je pro metrosexuály nezbytností. Většinou bývají úspěšní a velmi sebevědomí, nejde zpravidla o homosexuály. Za typického metrosexuála je považován fotbalista David Beckham, zpěvák Robbie Williams, u nás Leoš Mareš a dnes by byl do této kategorie zařazen i herec Oldřich Nový. Teoretici vidí příčinu stále rostoucího počtu metrosexuálů v působení reklam kosmetických firem."

Pro mnohé však neznámost pojmu metrosexuál a jeho následné zaměňování s pojmem homosexuál a obecně sklon k metrosexuálnosti bývá často terčem posměchu nejen ze stran mužů, ale i ze strany žen, které dávají přednost tzv. retrosexuálům.⁶²

Věta, ve které se říká, že *Erich má pleš a přesto se líbí dívkám*, opět podporuje genderové stereotypy v tom smyslu, že nedostatky mužského vzhledu jsou ve

⁶² Pojem retrosexuál je v podstatě opakem pojmu metrosexuál, jedná se tedy o muže, který péči o svůj zevnějšek věnuje o poznání méně času, na svůj vzhled neklade vysoké nároky.

společnosti tolerovány, nedostatky vzhledu ženského jsou však pro ženy velkým handicapem.

- § *Dein Bruder sieht **jung** aus.* (126)
- § *Wir haben keine Meinung zu seiner **neuen Frisur**.* (134)
- § *Erich hat eine **Glatze**, und trotzdem gefällt er den Mädchen.* (341)
- § *Als ich gestern im Schwimmbad war, habe ich bemerkt, dass Freddy **tolle Muskeln** hat.* (345)
- § *Ihr Chef ist nicht so **jung**, wie er aussieht.* (450)

Dle mého názoru prezentace zevnějšku mužů nekoresponduje s opravdovým stavem společnosti. Z vlastní pedagogické praxe můžu konstatovat, že (mladí) muži také sledují módní trendy a dbají na to, jak vypadají.

5. 6. Přívlastky charakterizující ženy a muže

Vlastnosti a přívlastky, jimiž jsou charakterizovány ženy a muži, jsem vybírala z kapitoly *Přídavná jména* (str. 90-121).

Cílem této kapitoly je analýza atributů připisovaných ženám a mužům a vyvození závěrů o tom, zda se těchto atributů užívá shodně u obou pohlaví či nikoliv.

5. 6. 1 Přívlastky charakterizující ženy

V první příkladové větě **prvního cvičení** kapitoly *Přídavná jména* je uveden vzor:

*Claudia / **attraktiv** – Claudia ist **attraktiv**. (90)*

Přídavné jméno *attraktiv* zde z hlediska sémanticky – funkčního může být libovolně zaměněno za v podstatě kterékoliv jiné, v tomto případě by stejně funkčními byla např. tato: * *Claudia / **erfolgreich** / **aktiv** / **geschickt** / **stark** aj.*

Ve **cvičení druhém** se objevuje genderově stereotypní femininní a maskulinní charakteristika:

*Erwin **lernt viel**. Er ist **faul** / **fleißig** / **alt**. (90)*

*Frau **Weiße**, Sie möchten alles wissen. Sie sind aber **neugierig** / **klug** / **interessant**. (90)*

Muž je v tomto cvičení zobrazen v situaci, kdy se pilně učí, žena jako ta, která chce vědět o všem, co se kolem ní děje, tudíž je označena přívlastkem zvědavá. Dle mého názoru, ta/ten, kdo chce o všem vědět, by neměl/a nést přívlastek zvědavá/ý, nýbrž *wißbegierig*. Navrhovala bych toto genderově korektní přepracování daných vět:

* *Paula und Erwin **lernen viel**. Sie sind **faul** / **fleißig** / **alt**.*

* *Frau **Weiße**, Sie möchten alles wissen. Sie sind aber **wißbegierig** / **klug** / **interessant**.*

Ve **cvičení šestém** se procvičuje stupňování přídavných jmen.

Kdo / co je hezčí...? Procvičujte 2. stupeň přídavných jmen:

Vzor: *Die Frau ist **schön**. – ihre Tochter. Ihre Tochter ist **schöner**. (92)*

*Martin ist **klug**. – sein Bruder. Sein Bruder ist **klüger**. (92)*

Pohlaví ženské je tu stereotypně spojováno s krásou, zatímco pohlaví mužské s inteligencí. Genderově nekorektní je zde kontrast užití vět a dichotomie žena = krása; muž = inteligence. Pokud pozměníme první z vět, nedochází již k tomuto kontrastu a význam věty druhé může být zachován.

* *Die Frau ist **sportlich**. – ihre Tochter. Ihre Tochter ist noch sportlicher.*

Rovněž **cvičení sedmé** obsahuje dvě věty silně genderově zatížené.

Kdo / Co je nej...? Tvořte třetí stupeň přídavných jmen.

*Kirsten ist **hübsch**. – deine Freundin. Am hübschesten ist aber deine Freundin.*

*Ihr Leben ist **hart**. – seine Arbeit. Am härtesten ist aber seine Arbeit.*

Opět se zde jedná o tentýž problém jako ve cvičeních výše zmiňovaných. Věta, ve které je zdůrazněno, že *nejtěžší je ale jeho práce*, opět staví ženy do pozice podřízenosti a závislosti na mužích. Vidíme tedy, že pro muže je rozhodující a primární kariérní růst a že obsah těchto vět podporuje "tradiční" model uspořádání společnosti, ve které je pro ženy na prvním místě péče o vzhled, přitažlivost a atraktivita, pro muže pak péče o rozvoj intelektuálních a profesních znalostí. Přetransformování těchto zatížených vět by mohlo znít např. takto:

* *Kirsten ist **belesen**. – deine Freundin. Am belesenesten ist aber deine Freundin.*

* *Sein Leben ist **hart**. – ihre Arbeit. Am härtesten ist aber ihre Arbeit.*

Pomocí přívlastků vnitřně-osobnostních jsou ženy označovány jako pilné, sympatické, nepřátelské, šetrné, nesmyslně se chovající, bezradné, zvědavé, milé, zapomnětlivé, mající často nehodu, urážlivé, domýšlivé, nervózní a dochvilné.

§ *Deine Frau ist **die fleißigste** von allen. (94)*

§ *Veronika ist das **sympatischste** von allen Mädchen. (96)*

§ *Sie ist aber manchmal **unfreundlich**. (100)*

§ *Sie ist sehr **sparsam**. Sie kauft nur praktische Sachen. (100)*

§ *Sie verhält sich **sinnlos**. (135)*

§ *Sie wirkt **ratlos**. (135)*

§ *Verena ist **neugierig**, sie muss einfach alles wissen. (204)*

§ *Meine Großmutter lässt immer ihren Schirm im Bus liegen. (214)*

§ *Sie soll schon wieder einen Unfall gehabt haben. (223)*

- § *Diese Dame macht immer ein **beleidigtes Gesicht**. (248)*
- § *Sie tut so, als ob sie **die klügste** von allen wäre. (283)*
- § *Christine war zu **nervös**, um sich konzentrieren zu können. (297)*
- § *Findest du das Mädchen in unserer Gruppe **nett**? (335)*
- § *Sie vergisst jedesmal ihre Brille. (336)*
- § *Sie ist **nervös** durch das Zimmer gelaufen, bis sie den Wagen ihres Mannes kommen gehört hat. (347)*
- § *Wer ihren Behauptungen widerspricht, dem widmet sie nur wenig Aufmerksamkeit. (419)*
- § *Ingrid ist genauso alt wie ihre Schwester, sie sind nämlich Zwillinge. Die beiden sind **fleißig** wie die Bienen. (450)*
- § *Karla kommt immer **pünktlich** und arbeitet genau. (452)*

Explicitně užitá adjektivní označení vyskytující se pouze u jednoho z pohlaví opět poukazují na problematiku tzv. doing genderu. V této práci se jedná o tato označení spojená výhradně s **ženským subjektem**:

- § dick
- § federleicht
- § schön
- § sparsam
- § sympatisch
- § unfreundlich
- § unsympatisch
- § hochmütig
- § hübsch
- § intelligent
- § krank
- § lebhaft

Věty, ve kterých se objevují vnějškově-vzhledové přívlastky popisující ženské pohlaví, se vyskytují oproti adjektivům charakterizujících zevnějšek mužů v mnohem větší kvantitě.

5. 6. 2 Přívlastky charakterizující muže

Mezi adjektivní označení, která jsou uvedena ve spojení výhradně s **mužským pohlavím**, patří následující a stejně tak jako v předchozí kapitole se jedná o fenomén tzv. doing genderu. Jedná se o tato:

- § arm
- § arrogant
- § dumm
- § frech
- § freundlich
- § geizig
- § rücksichtslos
- § ruhig
- § stark
- § streng
- § schüchtern

Tato adjektiva se objevují mj. v těchto větách:

- § *Erich ist ein **sympatischer** und **netter** Junge, deshalb hat er sicher mehr Freunde als du.* (85)
- § *Ihr Vater ist sehr **streng**.* (99)
- § *Ivan ist **geizig**, und deshalb hat er nur ein paar Freunde.* (151)
- § *Er ist sehr **ruhig**, alle Vorwürfe übergeht er schweigend.* (193)
- § ***Traurig** hat er seinen Kopf gesenkt.* (242)
- § *Du bist zu **schüchtern**, als dass du eine unbekannte Fran anreden würdest.* (281)
- § *Gustav ist weder **dumm** noch besonders **intelligent**.* (309)
- § *Wenn es um Geld geht, ist er wirklich **rücksichtslos**.* (311)
- § *Was wird aus dir, wenn du so **faul** bist?* (457)

Dále jsem si všímala vět, ve kterých chování a jednání mužů ukazuje na jejich osobnostní rysy a vlastnosti. Analýza charakteristik mužského pohlaví ukázala dvě

zajímavé protichůdnosti: **sebeláska** a **bezohlednost** X **velkorysost**; **vznětlivost** X **trpělivost**. Muž v jedné z vět má trému, v jiné je zas kárán pro svou nepoučitelnost. Muž je zde zobrazován i jako někdo, kdo neustále lže, viz níže uvedené větné výrazy:

- § *Mein Bruder regt sich über jede Kleinigkeit auf.* (54)
- § *Er liebt nur sich selbst.* (68)
- § *Martin, du sollst lernen und nicht immer nur an Mädchen denken.* (206)
- § *Unter uns gesagt, glaube ich nicht, dass Peter durch den Unfall etwas gelernt hat. Er wird nicht einmal aus Erfahrung klug.* (170)
- § *Er ist sehr ruhig, alle Vorwürfe übergeht er schweigend.* (193)
- § *Er hat angeblich sein ganzes Vermögen an eine Hilfsorganisation verschenkt.* (222)
- § *Ich habe solches Lampenfieber, als ob ich gerade geprüft würde.*⁶³ (283)
- § *Glaub ihm bitte nicht! Er lügt ständig.* (313)

U ženského i mužského pohlaví jsou uvedeny tyto vlastnosti, jde tedy o tzv. **undoing gender**.⁶⁴

- § *attraktiv*
- § *faul*
- § *fleißig*
- § *hässlich*
- § *höflich*
- § *klug*
- § *traurig*

Pokud se některá označení objevují shodně u obou pohlaví, není tím podporováno stereotypní spojování ženského či mužského pohlaví s určitými vlastnostmi a schopnostmi. Každá z učebních pomůcek by měla být koncipována tak, aby byly oběma pohlavím přisuzovány stejné charakteristiky.

⁶³ Zadání věty zní: Mám takovou trému, jako bych byl zrovna zkoušen.

⁶⁴ Tzv. undoing gender je opakem výše zmíněného doing genderu.

5. 7 Volnočasové aktivity

V této kapitole jsem si všímala spektra volnočasových aktivit a způsobu jejich prožívání ženami a muži.

5. 7. 1 Volnočasové aktivity žen

Tématická oblast, ve které jsou zobrazeny ženy ve svém volném čase, ukazuje poměrně široké spektrum aktivit. Mým cílem je porovnání zálib a koníčků žen se způsoby trávení volného času mužů a postihnout tak shody a rozdíly v této oblasti. Trávení volného času žen je zobrazeno v následujících větách:

- § *Dieses Jahr macht Christine **Urlaub am Meer**. Sie möchte am Strand in der Sonne liegen, Bücher lesen und im Meer baden. Am Abend will sie Spaziergänge machen oder in eine Bar gehen. Vor Langeweile stirbt sie sicher nicht.* (30)
- § *Petra liebt **das Meer**, und darum fährt sie jeden Sommer nach Griechenland.* (39)
- § *Das Mädchen kann nicht **Rad fahren**.* (42)
- § *Monika interessiert sich für **Musik**.* (50)
- § *Sie geht in einen amerikanischen **Film**.* (66)
- § *In ihrer Freizeit **liest sie** gern.* (124)
- § *Maria **singt** schön.* (126)
- § *Petra geht ins **Theater**.* (158)
- § *Petra geht in die **Disko**.* (159)
- § *Sie **tanzt** gern.* (176)
- § *Sie will nach **Grönland** fahren.* (179)
- § *Ich glaube, sie kann nicht **Schlittschuhlaufen**.* (180)
- § *Sie **sonnt sich** am Strand.* (182)
- § *Monika wird heute Abend wieder **stricken**.* (186)
- § *Geht Gisela zum **Ball**? Nein, sie kann nämlich nicht tanzen.* (206)
- § *Maria durfte mit sechzehn in die **Disko** gehen.* (216)
- § *Marianne ärgert sich, dass sie nicht ins **Michael-Jackson-Konzert** hat gehen dürfen.* (217)
- § *Die Großmutter **strickt**.* (246)
- § *Ruht möchte in den Ferien nach **Griechenland** fahren, denn sie liebt die Sonne und das Meer.* (339)
- § *Paula fährt genauso mutig **Snowboard** wie Simone.* (351)

- § Carole **sieht** öfter **fern** als ihre Freunde. (353)
- § Sie mag **Kaktusse**, deshalb schenke ich ihr einen zum Geburtstag. (447)
- § Monika fliegt jeden Winter ans **Tote Meer**. (439)

Volný čas žen je v *Nové cvičebnici německé gramatiky* prezentován těmito aktivitami:

§ cestování	§ opalování se
§ četba	§ pěstování květin
§ film	§ pletení
§ hudba	§ sledování televize
§ jízda na snowboardu	§ tanec
§ koupání se v moři	§ zpěv
§ návštěva diskotéky	
§ návštěva divadla	

Hlavní zálibou žen je jednoznačně cestování (zejména do přímořských lokalit), dále koupání a opalování se. Dvakrát je zmíněno pletení, ovšem je diskutabilní, zda lze tuto činnost považovat za volnočasovou aktivitu.

Dále jsou zmíněna tři sportovní odvětví – jízda na kole, bruslení a tanec, které ženy neovládají. V případě tance je tu však i věta *Sie tanzt gern*. Objevuje se věta *Maria hat nich surfen mögen.*, na druhé straně však věta *Paula fährt genauso mutig Snowboard wie Simone*. Dále se objevuje četba, návštěva divadla a kina, sledování televize, zájem o hudbu a pěstování květin.

Ve spojitosti s mužským pohlavím se nevyskytuje pletení, pěstování květin, zpěv, opalování se a návštěva divadla, čímž je opět vytvářen tzv. doing gender.

5. 7. 2 Volnočasové aktivity mužů

Ve spojitosti s muži převažují aktivity sportovně – turistické (trampování, rybaření, veslování, lyžování, běh, fotbal, stanování apod.). Volný čas mužů je tématizován v následujících spojeních:

- § *Er interessiert sich für **Literatur**, außerdem treibt er **Sport**.* (28)
- § *Die Jungen **trampen** nach Paris, nach Polen und nach Österreich.* (30).
- § *Emil **angelt** oft am Fluss.* (32)
- § *Er **spielt** sehr gut **Gitarre** und Klavier.* (36)
- § *Georg **hört** gern Lieder der **Beatles**.* (74)
- § *Ist Mario in ein **Konzert** gegangen?* (84)
- § *Martin **tanzt** schlecht.* (126)
- § *Peter **liest** gern, aber noch lieber **sieht** er **fern**. Am liebsten jedoch **schläft** er.* (126)
- § *Er **bastelt** etwas unten im Keller.* (130)
- § *Er **malt** mit Phantasie.* (134)
- § *Jens macht mit seinem Hund einen **Spaziergang** um unser Stadtviertel.* (158)
- § *Manchmal arbeitet er im **Garten**.* (178)
- § *Er **liest** nur Krimis.* (178)
- § *Er **läuft** gut **Ski**.* (178)
- § *Paul und Uwe **rudern** am schnellsten.* (187)
- § *Mark **durchreist** Tschechien in zehn Tagen.* (189)
- § *Richard kann noch nicht **schwimmen**, er ist unlängst fast ertrunken. Er muss unbedingt einen Schwimmkurs machen.* (213)
- § *Erwin musste den **Marathon** schon nach fünfzehn Kilometern beenden, weil er einfach nicht mehr konnte.* (219)
- § *Uwe ging **angeln**.* (238)
- § *Der Mann **wanderte** viel.* (242)
- § *Im **Garten** zu arbeiten war immer sein Hobby.* (289)
- § *Er geht heute in die **Disko**.* (306)
- § *Opa möchte **ins Ausland reisen**.* (306)
- § *Er unterhält sich gern über **Autos**.* (335)
- § *Egon kommt nach Hause und gleich setzt er sich vor den **Fernseher**.* (339)
- § *Markus und sein Bruder interessieren sich nicht für **Sport**, sondern sie spielen gerne **Computerspiele**.* (339)

§ *Mein Bruder spielt **Fußball**, er findet es interessant.* (348)

§ *Herbert **zeltet** mit seine Clique am Mittelmeer.* (434)

§ *Ihr Freund geht nicht gerne in die **Disko**.* (452)

Způsob a náplň trávení volného času mužského pohlaví je ve srovnání s pohlavím ženským mnohem více **aktivněji prožitým**. Zatímco ženy preferují spíše receptivní způsoby relaxace (návštěva kina, divadla, opalování se), u mužů převažují aktivity, kde je nutná značná fyzická zdatnost a aktivita (veslování, lyžování apod.).

Fenomén doing genderu u mužů je vytvářen trampováním, rybařením, kutěním, zájmem o auta a hraním počítačových her.

Ze shrnutí náplně **volného času mužů** vyplynul tento rejstřík činností:

§ cestování	§ počítačové hry
§ hra na hudební nástroj	§ práce na zahradě
§ hudba (návštěva koncertů apod.)	§ rybaření
§ kutění	§ sledování televize
§ literatura	§ sport
§ malování	§ stanování
§ návštěva diskotéky	§ trampování
§ plachtění	§ zájem o auta

V souvislosti s **oběma pohlavími** se objevují tyto zájmy:

- § cestování⁶⁵
- § četba
- § hudba
- § návštěva diskotéky
- § sledování televize

Z hlediska společných volnočasových aktivit žen a mužů se jeví velice zajímavou **oblast cestování**. Cestování patří mezi zájmy obou pohlaví, avšak liší se způsob a místo. Ženy chtějí jezdit k moři do teplých lokalit a svůj pobyt omezit pouze na jedno působiště,

---

⁶⁵ V souvislosti s cestováním nebylo u mužského subjektu zmíněno zpřesnění destinace.

zatímco muži chtějí procestovat více míst. V souvislosti s mužským subjektem se neobjevuje zmínka o tužbě cestovat k moři.

5. 8 Slavné osobnosti v textu

Na závěr gender analýzy *Nové cvičebnice německé gramatiky* bych se ráda zmínila o zviditelnění slavných osobností v této publikaci. Objevují se zvučná jména, mj. Chaplin, Mozart, Goethe, Smetana, Einstein, Dürrenmatt, Böll, Hus, Čapek. Je nabíledni, co mají všechna tato slavná jména společného. Mezi slavnými osobnostmi jsou až na dvě výjimky zmíněny osoby mužského pohlaví. Jedna jediná žena Steffi Graf zde není spojována se svými sportovními výsledky, nýbrž v souvislosti se změnou v jejím osobním životě.

Proslulost nejmenované herečky ve větě *Unsere Schauspielerin ist in der ganzen Welt bekannt geworden. Die Schauspielerin lebt zurzeit in Paris.* působí v obecné rovině, neboť si s ní díky jejímu anonymnímu označení nemůžeme spojit konkrétní osobu.

- § *Charlie Chaplin, dessen Filme wir heute noch sehen, bleibt unvergessen.* (70)
- § *Dick Francis ist einer der erfolgreichsten Autoren von Kriminalromanen.* (87)
- § *Mozart ist einer der größten Komponisten des achtzehnten Jahrhunderts.* (87)
- § *Von allen tschechischen Schriftstellern ist Karel Čapek der bekannteste.* (107)
- § *Arnold Schwarzenegger ist vielleicht der stärkste, aber bestimmt nicht der beste Schauspieler.* (107)
- § *"Im Westen nichts Neues" heißt der bekannteste Roman von Erich Maria Remarque.* (114)
- § *Simmel gehört zu den meistgelesenen Autoren in Deutschland.* (119)
- § *Steffi Graf soll einen neuen Freund haben.* (223)
- § *Goethe studierte in Straßburg.* (225)
- § *Unsere Schauspielerin ist in der ganzen Welt bekannt geworden. Die Schauspielerin lebt zurzeit in Paris.* (254)
- § *Vorige Woche haben wir Smetanas Oper "Die verkaufte Braut" gesehen.* (248)
- § *Er wurde schon mit Einstein verglichen.* (261)
- § *Friedrich Dürrenmatt kommt aus Deutschland.* (434)
- § *Im Jahre 1972 hat man in Stockholm dem deutschen Schriftsteller Heinrich Böll den Nobelpreis für Literatur verliehen.* (440)
- § *Den berühmten Reformator Jan Hus hat man auf dem Konzil in Konstanz verurteilt.* (440)

I v této kapitole je podporována jednosměrná stereotypní typizace osob, jevů a činností kolem nás. Celkem se ve cvičebnici objevuje třináct jmen slavných osobností mužského pohlaví, slavné osobnosti ženského pohlaví se v publikaci objevují dvě, jde o výše zmíněnou Steffi Grag a neznámou herečku.

Autorky a autoři této cvičebnice sami tímto zobrazením zviditelňují slavné muže, čímž pak vzniká obecný názor, že významní muži mají ve společnosti důležitější postavení než významné ženy.

6. Návrhy genderově korektního výběru příkladových vět

Vlastní výzkum učebnice uzavřu několika **návrhy na korektní práci** s touto publikací.

V první řadě níže uvádím věty, které by se v této ani v žádné jiné z učebnic neměly vyskytovat. Jedná se o věty, které žactvu ukazují genderově a eticko – morálně nevhodné zobrazení světa. Těmito větami je narušováno nepsané pravidlo, že to, co je v učebnici, je bráno jako určitý společenský úzus. Pokud už se tyto příklady v učebnici vyskytnou, je povinností vyučujících hovořit se všemi, kdo s učebnicí pracují, o obsahu těchto vět a na základě postojů k těmto větám s žákyněmi a žáky diskutovat o daných problémových jevech ve společnosti a zaujmout k nim správná stanoviska. Mezi věty s nevhodným obsahem z hlediska společensky nevhodného chování patří následující:

- § *Da der Kellner nicht rechnen konnte, bezahlten wir nur die Hälfte.* (218)
- § *Wie hat deine Frau darauf reagiert, dass du so spät nach Hause gekommen bist? Ich bin geohrfeigt worden.* (263)
- § *Sie ist noch nicht einmal vierzehn Jahre alt und schon hat sie einen festen Freund.* (309)

Níže uvedené věty jsou nevhodné z hlediska stereotypnosti a generalizace výroků o pohlavích. Věty, kde se o ženách hovoří jako o ošklivých s křivýma nohama apod., mohou v žáčkách a studentkách vzbudit dojem, že pokud některá z nich nevypadá jako žena z titulních stran módních časopisů, či má několik kilogramů nadváhy, je pro muže a celou společnost "nezajímavá" a "nežádaná", s čímž souvisí nárůst vážných psychických poruch mladých dívek (zmiňované poruchy příjmu potravy aj.).

- § *Mit dem hässlichen Mädchen tanz niemand.* (101)
- § *Meine Freundin ist federleicht, sie wiegt nur 40 kg.* (118)
- § *Alena fällt bestimmt wieder durch.* (189)
- § *Schade, dass Eva so krumme Beine hat. Sonst wäre sie nämlich ein ganz schönes Mädchen.* (277)

- § *Frauen sind aufeinander oft eifersüchtig.* (322)
- § *Die meisten Männer sind voreingenommen gegenüber den berufstätigen Frauen, oder?* (348)
- § *Die Frauen tun alles, um den Männern zu gefallen.* (403)
- § *Maria macht sich schön. Ihr Mann liebt sie wieder.* (400)

V opačné rovině se ve cvičebnici objevují příklady, které tyto vžité stereotypy nepodporují.

- § *Monika studiert eine der kompliziersten Sprachen.* (110)
- § *Monika verdient am meisten von uns.* (128)
- § *Er wird von seiner Freundin finanziell unterstützt.* (263)
- § *Er fragt diese Frau nach dem Weg.* (134)
- § *Großvater und Großmutter beschäftigten sich mit Antiquitäten.* (134)
- § *Gertrud, kannst du mir ein Bier aus dem Kühlschrank holen? Warum soll ich denn immer alles machen? Geh doch selbst!* (206)

Žena je v genderově nestereotypních větách zobrazena jako osoba, která studuje jeden z nejkomplicovanějších jazyků, vydělává nejvíce peněz ze všech, finančně podporuje svého přítele, odpovídá mužovi na otázku, kudy má jít, společně se svým mužem se věnuje starožitnostem a na mužovu otázku, zda mu donese z lednice pivo, odpovídá zamítavě.

- § *Peter fährt wirklich unglaublich schlecht Auto. Neulich hat ihm die Polizei glücklicherweise den Führerschein entzogen.* (137)
- § *Erwin musste den Marathonlauf schon nach fünfzehn Kilometern beenden, weil er einfach nicht mehr konnte.* (219)
- § *Er hat seine Blumen nicht nur gegossen, er hat sogar mit ihnen gesprochen.* (237)
- § *Hans-Jürgen ist kein guter Autofahrer und er kann auch nicht Motorrad fahren.* (299)
- § *Seine Aufgabe als Lehrer ist doch auch die Kinder zu erziehen.* (450)

Muž je nestereotypně zobrazen jako špatný řidič auta, dále je muž v situaci, kdy musel přerušit kvůli slabosti maratonský běh, muž v jedné z výše uvedených vět zalévá květiny a vychovává děti.

7. Dotazník

Součástí této diplomové práce je **dotazník**, který jsem zadávala na základní a střední škole.⁶⁶ Obsahem dotazníku je deset vět, ze kterých není patrné pohlaví subjektu mluvčí/ho. Jedná se o následující věty:

- 1) Jak se prosím dostanu do centra?
- 2) Postavíme ten nový nábytek do obývacího pokoje.
- 3) Vyzvedávám dceru ze školky.
- 4) Myslím stále jen na tebe.
- 5) Zítra je osmý květen. Miláčku, nezapomeň, máme desáté výročí svatby!
- 6) V tomto obchodě nikdy nenakupuji, musejí se tady vždy stát dlouhé fronty.
- 7) Zaplatím za tebe.
- 8) V létě hraji tenis, v zimě lyžuji.
- 9) Dneska na tebe bohužel nemám tolik času.
- 10) Proč se pořád musím o všechno starat?

Mým cílem bylo zjistit, jak žákyně a žáci pohlízejí na svět kolem nás a zda věty s obsahem běžných každodenních situací v dívkách a chlapcích implikují v daných případech spojitost s ženským či mužským pohlavím.

Dotazník jsem zadávala na Základní škole v Pyšelích, okres Benešov u Prahy, v sedmé, osmé a deváté třídě a na Střední zemědělské škole v Benešově u Prahy v prvních ročnících.⁶⁷

Celkové výsledky odpovědí jsem zpracovala do tabulky na následující straně. Nejvíce odpovědí, které byly dávány do souvislosti s **ženským subjektem**, se objevuje ve spojitosti s konstatováním *Zítra je osmý květen. Miláčku, nezapomeň, máme desáté výročí svatby!*, dále je ve vysoké míře uvedeno jako subjekt mluvčí ženské pohlaví u odpovědí na otázky *Jak se prosím dostanu do centra?* a *Proč se pořád musím o všechno starat?*

---

⁶⁶ Celé znění dotazníku - viz příloha č. 1.

⁶⁷ Jedná se o dvě třídy: 1. BC a 1. AE. Počet respondentek a respondentů v jednotlivých třídách a podíl dívek a chlapců na celkovém počtu je uveden v přílohách.

Mužský subjekt, jakožto mluvčí, vystupuje do popředí zejména v souvislosti s konstatováním *Zaplatím za tebe*.

Celkový počet odpovědí s ženským a mužským subjektem jakožto mluvčím

Znění otázky	Počet odpovědí s ženským subjektem	Počet odpovědí s mužským subjektem
1. Jak se prosím dostanu do centra?	62	17
2. Postavíme ten nový nábytek do obývacího pokoje.	43	36
3. Vyzvedávám dceru ze školky.	58	21
4. Myslím stále jen na tebe.	27	52
5. Zítra je osmý květen. Miláčku, nezapomeň, máme desáté výročí svatby!	77	2
6. V tomto obchodě nikdy nenakupuji, musejí se tady vždy stát dlouhé fronty.	37	42
7. Zaplatím za tebe.	4	75
8. V létě hraji tenis, v zimě lyžuji.	22	57
9. Dneska na tebe bohužel nemám tolik času	18	61
10. Proč se pořád musím o všechno starat?	64	15

7. 1 Rozbor jednotlivých dotazníkových položek

1. Jak se prosím dostanu do centra?

Dle odpovědí na větu první jsem chtěla zjistit, zda žactvo dá potíže s prostorovou orientací do souvislosti s ženským či mužským pohlavím. Vzhledem k rozšířenému mýtu o tom, že ženy mají v této oblasti méně vyvinutější schopnosti než muži⁶⁸, jsem očekávala vysoký počet odpovědí, ve kterých bude převažovat **ženský subjekt**. Tato má hypotéza byla dle odpovědí potvrzena.

2. Postavíme ten nový nábytek do obývacího pokoje.

V druhé dotazníkové větě jsem sledovala názory žactva na rozhodování o nábytkovém zařízení domácnosti. I v tomto případě jsem očekávala vysoké procento odpovědí s udáním ženského subjektu, neboť zařizování domácnosti je ve společnosti obecně chápáno jako zejména ženská doména. V tomto případě však ženský subjekt převládl jen nepatrnou měrou, což je dle mého názoru způsobeno imperativní formou výpovědi, které bývají častěji spojovány se subjektem mužským.

Vzhledem k věku respondentek a respondentů⁶⁹, které/kteří ještě s největší pravděpodobností s tímto rozhodovacím procesem nemají téměř žádné zkušenosti, by jistě bylo velmi zajímavé sledovat vývoj odpovědí na tuto otázku v delším časovém horizontu.

3. Vyzvedávám dceru ze školky.

Třetí zkoumanou oblastí bylo rozdělení péče o členy rodiny. V těchto odpovědích téměř ve všech případech převládl **ženský subjekt**. Pro většinu studentek a studentů základní a střední školy je tedy samozřejmostí, že děti ze školky vyzvedávají ženy, což jsem očekávala.

4. Myslím stále jen na tebe.

Ve větě čtvrté bylo analyzováno vnímání citových vazeb. Dle mého názoru jsou do souvislosti s citovým prožíváním vztahu dávány zejména ženy. Očekávala jsem tedy odpovědi s převahou ženského subjektu. Tato má premisa nebyla potvrzena a na základě odpovědí žactva myslí na své blízké ve větší míře muži než ženy.

---

⁶⁸ O tomto rozšířeném společenském fenoménu pojednává kniha Allana Pease *Proč muži neposlouchají a ženy neumí číst v mapách*.

⁶⁹ Věk žactva a studentstva, které odpovídalo na dotazníkové položky, se pohyboval mezi 13 až 17 lety.

5. Zítřka je osmý květen. Miláčku, nezapomeň, máme desáté výročí svatby!

Pátá věta, pomocí níž jsem analyzovala důležitost svatebního jubilea, ukázala drtivou **převahu ženského subjektu**. Objevily se pouhé dvě odpovědi se subjektem mužským. Odpovědi na tuto otázku vycházejí s největší pravděpodobností ze vzorců chování, které dospívající vidí u svých rodičů. Lze tedy předpokládat, že v rodinách dotazovaných zdůrazňují důležitost výročí svatby zejména ženy.

6. V tomto obchodě nikdy nenakupuji, musejí se tady vždy stát dlouhé fronty.

Šestá dotazníková položka, ve které jsem si všímala jednak skutečnosti, zda oblast nakupování a stání ve frontách bude častěji spojována s ženským či mužským subjektem a kdo bude označen jako netrpělivý/á. Díky zdůraznění délky fronty spojené s nakupovacím procesem převládly odpovědi s mužským subjektem a mé očekávání bylo potvrzeno, i když v menší míře, než jsem předpokládala.

Odpovědi na šestou položku tedy ukazují nejednoznačnost představ žáků a žákyň spojených s oblastí trpělivosti při nakupování, lze tedy, dle mého názoru, uvažovat o nezakořeněnosti stereotypů týkajících se tohoto jevu mezi dotázanými.

7. Zaplatím za tebe.

Pomocí sedmé dotazníkové věty jsem chtěla zjistit, zda žákyně a žáci chápou častý jev, že muži platí za své blízké, jako něco samozřejmého.

Odpovědi na sedmou dotazníkovou položku, ve kterých dotazovaní téměř ve všech případech daly/i tuto položku do souvislosti s **mužským subjektem**, potvrdily silnou zakořeněnost tohoto společenského fenoménu.

8. V létě hraji tenis, v zimě lyžuji.

Osmá dotazníková položka se týká trávení volného času žen a mužů. Tato položka tématicky souvisí s osmou kapitolou mé práce, která je zaměřena na rozložení volnočasových aktivit mezi ženami a muži.

Odpovědi žákyň a žáků, ve kterých převládl **mužský subjekt**, ukázaly častější spojitost sportovních aktivit s maskulinitou.⁷⁰

Osobně znám ze svého okolí poměrně velké množství žen, které se aktivně věnují lyžování. Z tohoto důvodu jsem také předpokládala vyšší podíl ženského subjektu.

---

⁷⁰ Viz výše, s. 70.

9. Dneska na tebe bohužel nemám tolik času.

V předposlední položce jsem u žactva sledovala chápání zaneprázdněnosti a ne/dostatku času pro ostatní. Z dotazníku vyšlo najevo, že tato věta je téměř ve všech třídách dávána do spojitosti s **mužským subjektem**, tudíž, že muži jsou více zaneprázdnění a mají pro své blízké málo času, respektive méně času než ženy.

10. Proč se pořád musím o všechno starat?

Ožehavým tématem rozdělení prací a povinností mezi ženským a mužským pohlavím je věnována desátá, poslední dotazníková věta.

Přestože v této větě není explicitně označena žádná konkrétní činnost, jednoznačně ve všech testovaných třídách převládl **ženský subjekt** jakožto mluvčí, což opět potvrzuje genderově stereotypní povědomí o tom, že smysl pro povinnost je ve větší míře vlastní ženskému pohlaví.

Na základě dotazování vyplynulo, že **ženy** jsou spojovány s horším smyslem pro prostorovou orientaci, s péčí o děti a domácnost a se zdůrazňováním důležitosti významných životních jubileí.

Mužské pohlaví je dle odpovědí žákyň a žáků dáváno do souvislosti s placením za své blízké, se sportovními aktivitami, s častějším vzpomínáním na blízké osoby a s nedostatkem času pro ostatní.

Pozitivně překvapujícím výsledkem pro mě byl poměr mužského a ženského subjektu u čtvrté sledované oblasti. Ostatní výsledky dotazníku mě v podstatě nepřekvapily.

8. Závěr

Cílem této diplomové bylo zmapování struktury obrazu o feminních a maskulinních rolích, které jsou v *Nové cvičebnici německé gramatiky* ženám a mužům na základě příkladových vět přiřčeny. K tomuto cíli jsem zvolila osm vymezených oblastí, týkajících se různých okruhů činností, ve kterých ženské a mužské pohlaví figuruje.

V úvodu rozboru jsem upozornila na nevhodné užívání tzv. **generického maskulina**, které se objevuje v celé knize.

První zkoumanou oblastí byl **profesní život**. Zde se objevovaly značné kvalitativní i kvantitativní rozdíly v profesní struktuře žen a mužů. Kvalitativně se rozdíly týkaly různé míry společenské prestiže, která je u povolání spojených s mužským subjektem vyšší, než u povolání spojených se subjektem feminním. Lišila se i profesní kvantita. V souvislosti s mužským elementem je v učebnici uvedeno 87 druhů povolání uvedených v mužském jazykovém tvaru či spojených s osobou muže. V souvislosti s elementem ženským je to pouze 20 druhů. Na základě statistiky nejčastěji uváděných povolání jsou to u mužů profese šéfa, lékaře a učitele, u žen povolání sekretářky, prodavačky a učitelky.

Ve druhé části vlastního výzkumu jsem se zabývala soukromou sférou, konkrétně **rodinným životem a péčí o děti a domácnost**, která je tradičně připisována ženám. V publikaci se objevuje velké množství vět, celkem třicet pět, ve kterých je žena zobrazena v roli matky, potažmo babičky pečovatelky, která obstarává děti, nakupuje a vaří. Vět, ve kterých v téže roli vystupuje muž, se objevuje šest.

Dále jsem si všímala vět, ve kterých je nějakým způsobem nastíněn **partnerský život žen a mužů**. Partnerský život je v této cvičebnici téměř ve všech případech zobrazován heteronormativním způsobem. Odlišný model může implikovat pouze spojení *Monika verbringt viel Zeit mit Eva. Eva verbringt viel Zeit mit Monika*. a další čtyři věty, ve kterých nejsou explicitně vyřčena obě pohlaví, interpretace těchto vět se tedy mohou lišit v závislosti na zkušenostech recipientek a recipientů. Ženy jsou v partnerském životě zobrazeny jako ty, které postrádají své přátele a manžely, neboť ti s nimi tráví málo času. Muži jsou v souvislosti s partnerským životem zobrazeni jako žárliví, avšak otáčející se za každou ženou, i přestože jsou již ženatí.

Čtvrtou tématickou oblastí, kterou jsem se zabývala, byly **tvrzení o ženách a mužích**. I v těchto větách se objevuje značné množství genderových nekorektností, které odrážejí zmiňované stereotypní uvažování o realitě, která nás obklopuje. Ženy jsou charakterizovány jako bytosti automaticky předurčené k péči o děti, což je patrné

např. z věty *Alle Mütter kümmern sich um ihre Kinder, oder?* Genderově zatíženou větou je i tato *Die Frauen tun alles, um den Männern zu gefallen*. Jak jsem již výše uvedla, jsem názoru, že věty tohoto a podobného typu by se v učebnici v žádném případě neměly objevovat. Výroky o mužích jsou zcela jiného rázu, s péčí o domácnost se objevuje pouze několik málo vět. Ve cvičebnici se vyskytuje spojení "správný muž", kdy správným mužem je myšlen ten, který se vždy prosadí. O mužích je hovořeno jako o těch, kteří jsou schopni nadprůměrných výsledků, viz např. věta *Er wurde mit Einstein verglichen*. V souvislosti se ženami se věty tohoto typu v žádné z příkladových vět neobjevují.

V části následující jsem analyzovala **popis zevnějšku žen a mužů**. Popisu zevnějšku žen je věnována značná pozornost, nejčastěji v souvislosti s odíváním a péčí o tělesnou hmotnost. Analýza cvičebnice ukázala značnou kvantitu vět s tímto obsahovým zaměřením. Příkladových vět, ve kterých je do souvislosti dáváno mužské pohlaví s odíváním, je nepatrné množství, celkem se jedná o čtyři věty. Pouze v jedné z těchto čtyř vět je muž hodnocen jako ten, kdo se zajímá o aktuální módní trendy, jedná se o větu *Er zieht sich nach der letzten Pariser Mode an*. Ve zbývajících třech větách vystupují muži jako osoby, které nosí stále totéž (v jedné větě dokonce špinavé) oblečení. Tato skutečnost však nekoresponduje s opravdovým stavem společnosti, neboť v současné době muži rovněž dbají na své oblékání a vzhled.

Šestá část vlastního výzkumu je věnována **přívlastkům označujícím ženské a mužské pohlaví**. V souvislosti s přívlastky označujícími ženské pohlaví se objevují zejména atributy popisující vzhled žen *hübsch, schön, dick, federleich*, čímž je spolu s dalšími *adjektivy sparsam, sympatisch, unsympatisch, unfreundlich* aj vytvářen fenomén tzv. **doing genderu**. U mužů jsem kromě adjektiva *stark* nenalezla žádné jiné, které by popisovalo jejich zevnějšek. Rovněž se objevují atributy spojené pouze s maskulinním pohlavím, jedná se tedy opět o tzv. **doing gender** *arm, arrogant, dumm, frech, freundlich, geizig, rücksichtslos* aj.

Předposlední analyzovanou oblastí cvičebnice je **volný čas žen a mužů**. Všímal jsem si spektra a zaměření volnočasových aktivit. Z rozboru vyplynulo, že ženy ve volném čase nejraději cestují k moři, koupají a opalují se. Rovněž rády navštěvují divadla a kina. Dvakrát je ve cvičebnici uvedena jako ženská záliba pletení. Způsoby trávení volného času u mužů jsou poněkud rozdílné. Muži taktéž preferují jako náplň volného času cestování, avšak na rozdíl od žen chtějí procestovat co nejvíce míst. U mužů dále převažují sportovně-turistické aktivity, jako např. stanování, trampování, veslování, rybaření ad., které se v souvislosti s ženským pohlavím vůbec neobjevují.

Poslední zkoumanou oblastí je zobrazení **slavných osobností** v příkladových větách. Sledovala jsem, zda je zde rovnoměrně zastoupeno ženské a mužské pohlaví. Ve cvičebnici se vyskytuje celkem patnáct vět, ve kterých je zmíněna slavná osobnost. Avšak pouze ve dvou z těchto vět se objevuje osoba pohlaví ženského, v případě první jde o tenistku Steffi Graf, v případě druhém o nejmenovanou herečku.

Dle výsledků analýzy zmiňovaných osmi tématických okruhů, jsem do kapitoly *Návrhy genderově korektního výběru příkladových vět* zařadila věty, u kterých bych navrhovala jejich vyřazení z učebnice. Do této kapitoly jsem dále zařadila věty, které naopak nepodporují genderově stereotypní zobrazování jevů kolem nás a mohou sloužit jako korektní učební materiál.

Součástí diplomové práce je **dotazník**, který jsem zadávala žactvu druhého stupně základní školy a ve dvou prvních ročnících školy střední. Obsahem dotazníku je deset vět, které se vyskytují ve cvičebnici. Z těchto vět není patrná rodová charakteristika mluvčích. Úkolem žactva bylo přiřazení ženského či mužského subjektu k těmto větám na základě jejich zkušeností s každodenní realitou.

Ženy dle odpovědí žákyň a žáků byly jednoznačně dávány do souvislosti s horším smyslem pro prostorovou orientaci, s péčí o děti a domácnost a se zdůrazňováním důležitosti významných životních jubileí.

Muži byli dotazovanými primárně spojováni s placením za své blízké, se sportovními aktivitami, s častějším vzpomínáním na blízké osoby a s nedostatkem času pro ně.

Podrobná genderová analýza *Nové cvičebnice německé gramatiky* ukázala, že **i tato učebnice je další z mnoha genderově zatížených učebních materiálů**. Zkoumaná cvičebnice podporuje a utužuje v povědomí všech, které a kteří s ní pracují, hluboce společensky zakořeněné genderové stereotypy, předávané z generace na generaci.

Autorky a autoři učebnic by měli brát v potaz, že s učebnicemi pracují často ještě nevyzrálé osobnosti, které snadněji než dospělí podléhají tzv. všeobecnému mínění o jevech kolem nás.

9. Zusammenfassung

In der vorliegenden Diplomarbeit habe ich im Lehrbuch von Doris Dusilová *Neues Übungsbuch der deutschen Grammatik* den Genderaspekt analysiert.

Zu diesem Zweck habe ich acht Bereiche ausgewählt, in denen das weibliche und männliche Geschlecht dargestellt wird.

Im ganzen Lehrbuch wird das generische Maskulinum verwendet, das das männliche Geschlecht sprachlich bevorzugt.

Im ersten Bereich habe ich **das Berufsleben** untersucht. In dieser Sphäre treten bedeutende qualitative und quantitative Unterschiede in der Berufsstruktur der Frauen und Männer auf. Qualitativ geht es um Differenzen des gesellschaftlichen Prestiges. Die Berufe, die im Zusammenhang mit der Männlichkeit angegeben werden, haben einen höheren gesellschaftlichen Status als diejenigen Berufe, die mit der Weiblichkeit verbunden sind. Was die Quantität betrifft, gibt es im Übungsbuch 87 Berufstypen, die in männlicher Sprachform oder mit dem männlichen Subjekt verbunden sind. Bei dem weiblichen Subjekt sind es nur 20 Typen. Zu den häufigsten Berufen, die in diesem Lehrbuch erwähnt werden, gehören was die Männer betrifft, die Arbeit **des Chefs, des Arztes** und **des Lehrers**, bei den Frauen sind es **die Sekretärin, die Verkäuferin** und **die Lehrerin**.

Im zweiten Teil der eigenen Untersuchung habe ich mich mit der privaten Sphäre der Frauen und Männer beschäftigt, konkret mit der **Familien- und Haushaltsführung**. In Dusilovás Übungsbuch tauchen große Mengen von Sätzen auf, insgesamt 35, in denen die Frau als Mutter, bzw. Großmutter in der Rolle der Pflegerin, die einkauft, kocht und die Kinder betreut, dargestellt wird. In der ganzen Publikation gibt es sechs Sätze mit dem gleichen Inhalt, in denen Männer auftreten.

Im nächsten Teil der Arbeit habe ich **weibliche und männliche Partnerbeziehungen** analysiert. Fast in allen Sätzen wird die Partnerschaft **heteronormativ dargestellt**. Ein anderes Modell wird nur in der Verbindung *Monika verbringt viel Zeit mit Eva. Eva verbringt viel Zeit mit Monika* entworfen. Es gibt im Übungsbuch vier Sätze, in denen kein Geschlecht explizit genannt wird, deshalb kann sich die Interpretation dieser Sätze unterscheiden.

Im vierten thematischen Gebiet – **die Behauptungen über Frauen und Männer** - habe ich zahlreiche gender Inkorrektheiten entdeckt. Die Frauen werden als automatisch zur Kinderbetreuung vorbestimmte Geschöpfe charakterisiert, was z. B. am Satz *Alle Mütter kümmern sich um ihre Kinder, oder?* deutlich wird. Der Ausdruck *Die*

Frauen tun alles, um den Männern zu gefallen. ist ebenfalls, im Bezug auf gender, inkorrekt. Meiner Meinung nach, sollen in keinem Lehrmaterial solche Ausprägungen auftauchen. Die Behauptungen über Maskulinität haben eine ganz andere inhaltliche Struktur. Es gibt in diesem Lehrbuch nur ein paar Sätze, was die Männer betrifft, die mit der Familienbetreuung verbunden werden. Es erscheint "ein richtiger Mann" als ein, der sich bei jeder Gelegenheit durchsetzt. Die Männer werden als über überdurchschnittliche Eigenschaften verfügende Geschöpfe bezeichnet - *Er wurde mit Einstein verglichen.* Im Zusammenhang mit Frauen tauchen ähnliche Sätze nicht auf.

Ziemlich große Aufmerksamkeit wird im untersuchten Lehrbuch dem **weiblichen und männlichen Äußeren** gewidmet. Die Frauen achten insbesondere auf das Körpergewicht und auf die Bekleidung. Die Lehrbuchsanalyse weist eine große Satzmenge mit dieser Thematik aus. Was die Männer betrifft, gibt es nur vier Beispielsätze mit ähnlichem Inhalt. Nur in einem davon wird der Mann als eine sich für aktuelle Modetrends interessierende Person charakterisiert - *Er zieht sich nach der letzten Pariser Mode an.* In den anderen drei Sätzen treten die Männer als diejenigen auf, die immer dieselbe Kleidung tragen. Diese Verbildlichung der Männer korrespondiert, gemäss meiner Erfahrungen, nicht mit dem wirklichen Realitätszustand, weil zur Zeit auch der männliche Teil der Population auf die Kleidung und auf das Äußere achtet.

Der sechste Teil meiner Diplomarbeit ist **den Attributen des weiblichen und männlichen Geschlechtes** gewidmet. Im Zusammenhang mit Attributen, die Frauen bezeichnen, tauchen vor allem diejenigen auf, die die Außenseite beschreiben - *hübsch, schön, dick, federleicht* u. a. Weiter handelt es sich um die folgenden: *sparsam, sympatisch, unsympatisch, unfreundlich* u. a., womit das gesellschaftliche Phänomen des sg. **doing genders** gebildet wird, weil ähnliche Attribute im Zusammenhang mit nur einem Geschlecht angegeben werden. Die Männer sind mittels Attribute als *stark, arm, arrogant, dumm, frech, freundlich, geizig, rücksichtslos, nervös* u. a. charakterisiert und wieder handelt es sich um das Phänomen des sg. **doing genders**.

Aus dem vorletzten analysierten Bereich, der sich mit der **Freizeitgestaltung** befasst, geht hervor, dass die Frauen am liebsten ans Meer reisen, baden und in der Sonne liegen. Zu den gleichfalls beliebten Freizeittätigkeiten, die mit dem weiblichen Subjekt verbunden werden, gehören Theater- und Kinobesuche. Zweimal wird im Lehrbuch die Strickarbeit als Frauenhobby erwähnt. Die Männer reisen auch gerne, aber im Gegenteil zu den Frauen, wollen die Männer möglichst viele Orte durchreisen. Die Männer bevorzugen sportlich – touristische Aktivitäten, wie z. B. das Zelten, das

Camping, das Rudern, die Fischerei u.a. Diese Aktivitäten tauchen im Zusammenhang mit Frauen gar nicht auf.

Die eigene Lehrbuchuntersuchung schließt das Kapitel ab, in dem ich mich damit beschäftigt hat, welche **berühmte Persönlichkeiten** in den Beispielsätzen erwähnt werden und ob im Übungsbuch das weibliche und männliche Geschlecht gleichmäßig vertreten wird. Es gibt in diesem Buch insgesamt fünfzehn Sätze mit dieser Thematik. Nur eine Persönlichkeit davon ist eine Frau – es handelt sich um die Tennisspielerin Steffi Graf. An dieser Stelle werden allerdings nicht ihre sportlichen Erfolge hervorgehoben, sondern die Änderungen in ihrem Privatleben.

Laut der Ergebnisse acht analysierter thematischen Bereiche, habe ich ins Kapitel *Vorschläge zum gender korrekten Auswahl der Beispielsätze* diejenigen Sätze eingeordnet, die im analysierten Lehrbuch gar nicht auftauchen sollten. Zweitens enthält dieses Kapitel solche Ausdrücke, die nicht gender stereotyp sind und die als gender korrektes Lehrmaterial dienen können.

Einen wichtigen Teil der Diplomarbeit bildet ein **Fragebogen**, der unter Schülerinnen und Schüler der Grund- und Mittelschule verteilt wurde. Der Inhalt dieses Fragebogens besteht aus zehn Sätzen, die aus dem analysierten Lehrbuch ausgewählt sind. In diesen Sätzen ist das Subjekt nicht erkennbar und die Schülerinnen und Schüler sollten zu diesen zehn Verbindungen entweder das weibliche oder das männliche Geschlecht auf Grund ihrer Erfahrungen im Alltag zuordnen.

Die Frauen wurden laut der Antworten eindeutig mit dem schlechteren Orientierungssinn, mit der Kinder- und Haushaltsbetreuung und mit der Wichtigkeit bestimmter Jahrestage verknüpft.

Die Männer wurden mit der Bezahlung für Andere, mit sportlichen Aktivitäten, mit dem öfteren Erinnern auf nahestehenden Personen und mit Zeitmangel verbunden.

Die ausführliche Genderanalyse des *Neuen Übungsbuchs der deutschen Grammatik* hat gezeigt, dass auch dieses **Lehrmaterial im hohen Maß im Bezug auf gender inkorrekt ist**. Diese Publikation unterstützt und befestigt im Unterbewusstsein aller, die mit diesem Lehrbuch arbeiten, tief gesellschaftlich verwurzelte gender Stereotype, die von Generation zu Generation übergeben werden.

Autorinnen und Autoren aller Lehrmaterialien sollten berücksichtigen, dass mit diesen Materialien überwiegend unreife Individuen arbeiten, die viel leichter als Erwachsene beeinflussbar sind.

Literatura

- BARŠA, P.: *Panství člověka a touha ženy. Feminismus mezi psychoanalýzou a poststrukturalismem*. Praha: Slon, 2002.
- DUSILOVÁ, D. a kol.: *Nová cvičebnice německé gramatiky*. Praha: Polyglot, 2004.
- FORMÁNKOVÁ, L., RYTÍŘOVÁ, K.: *ABC feminizmu*. Brno: Nesehnutí, 2003.
- CHŘIBKOVÁ, M.: *Nové čtení světa*. Praha: One Woman Press, 1999.
- JARKOVSKÁ, L.: *Rovné příležitosti dívek a chlapců ve vzdělání*. Brno: Nesehnutí, 2003.
- KARSTEN, H.: *Ženy – muži*. Praha: Portál, 2006.
- MAŘÍKOVÁ, H.: *Muž v rodině*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1999.
- MAŘÍKOVÁ, H.: *Proměny současné české rodiny*. Praha: Slon, 2000.
- OAKLEY, A.: *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000.
- PEASE, A.: *Proč muži neposlouchají a ženy neumí číst v mapách*. Praha: Alman, 2002.
- RADIMSKÝ, J.: Genderové stereotypy v českých učebnicích, In: *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 1-1/2001.
- RENZETTI, C., CURRAN, D.: *Ženy, muži, společnost*. Praha: Karolinum, 2003.
- Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů*. Brno: Nesehnutí, 2004.
- SMETÁČKOVÁ, I.: *Gender ve škole*. Praha: Otevřená společnost, 2006.
- SMETÁČKOVÁ, I., VLKOVÁ, K.: *Gender ve škole*. Praha: Otevřená společnost, 2005.
- VALDROVÁ, J.: *Gender a společnost*, Univerzita J.E.Purkyně, Ústí nad Labem 2006
- VALDROVÁ, J.: *Novinové titulky z hlediska genderu*. In: *Naše řeč*. 84,2001(2), 7. 90-96. Praha 2001
- VALDROVÁ, J., SMETÁČKOVÁ, I., KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, B.: *Příručka pro posuzování genderové korektnosti učebnic*, Praha 2004
- VALDROVÁ, J.: *Jazyk jako nástroj demokratizace společnosti*. In: *Aspekt* 2/200098-100, Bratislava 2000
- ZIMOVÁ, L.: *Dívčí, resp. ženská tematika v učebnicích českého jazyka*, In: *Žena-jazyk-literatura*, sborník z mezinárodní konference, Ústí nad Labem: PF UJEP, 1997.
- Ženy a muži v datech*. Praha: Český statistický úřad, 2005.

Cizojazyčná literatura

BOSÁ M., MINAROVIČOVÁ K.: *Rodovo citlivá výchova*. Bratislava: Esfem, 2005.

CVIKOVÁ, J. – JURÁŇOVÁ, J.: *Ružový a modrý svet*. Bratislava: Aspekt, 2003.

DÖGE, P.: *Geschlechterdemokratie als Männlichkeitskritik*. Berlin: IAIZ, 2000.

KENTLER, H.: *Texte zur Sozio-Sexualität*. Opladen, 1973.

WOLF, N.: *Mýtus krásy*. Bratislava: Aspekt, 2000.

Diplomové a disertační práce

VALDROVÁ, J.: *Kontrastivní genderová lingvistika*. Téma zviditelnění ženy v současném německém a českém jazyce. Disertační práce, FF MU Brno 1998.

VERNEROVÁ, V.: *Proměny genderových rolí v učebnicích německého jazyka*. JČU PF 2003.

Internet

- § Ministerstvo práce a sociálních věcí:
<http://www.mpsv.cz/cs/943>, (12. 12. 2006).
projekt *Táta jako máma*: <http://www.mpsv.cz/cs/>, (20. 2. 2007).
- § Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: <http://www.msmt.cz/pro-novinare/analyza-ucebnych-osnov-a-ucebnic-z-hlediska-jejich-podilu-na-vytvareni-a-reprodukcii-genderove-zalozenych-stereotypu-a-predsudku>, (20. 2. 2007).
- § <http://www.msmt.cz/vzdelavani/sdeleni-k-ukonceni-prechodneho-obdobi-pro-reformu-nemeckeho-pravopisu-1>, (14. 12. 2006).
- § Sociologický webmagazin: www.socioweb.cz, (10. 1. 2007).
- § Genderové informační centrum Nora:
<http://management.gendernora.cz/index.php?page=dictionary#P>, (15. 1. 2007).
- § Filozofická fakulta Karlovy univerzity: <http://www.fhs.cuni.cz/gender/>, (29. 11. 2006).
- § Katedra sociologie FSS MU Brno: <http://gender.fss.muni.cz/>, (29. 11. 2006).
- § Katedra germanistiky PF JU v Českých Budějovicích: www.eamos.cz/gender, (2. 2. 2007).
- § Časopis Gender, rovné příležitosti, výzkum, článek J. Valdové: *Jak jazyk zabíjí image odbornice*. www.genderonline.cz/view.php?cislocclanku=2006013101 (10. 11. 2006).
- § Otevřená společnost, o. p. s.: <http://www.osops.cz/cz/projekty/genderova-rovnost/gender-ve-skole/>, (20. 12. 2006).
- § Rovné příležitosti v pedagogické praxi: www.rppp.cz, (14. 1. 2007).
- § Centrum pro výzkum veřejného mínění: Červenka, J.: *Prestiž povolání z pohledu veřejného mínění*:
http://www.cvvm.cas.cz/upl/nase_spolecnost/100026s_Cervenka-prestiz.pdf, (2. 2. 2007).
- § Časopis Gender, rovné příležitosti a výzkum, článek *Poruchy příjmu potravy – gender perspektiva*, ročník 3, číslo 1/2002, s. 10 (online verze):
http://www.genderonline.cz/download/Rocnik03_1_2002.pdf (24. 2. 2007).
- § Článek Ligy otevřených mužů *Uklízejte, kdy potřebujete a jak vám to vyhovuje*:
http://ilom.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=9&Itemid=2, (21. 4. 2007).
- § Internetová encyklopedie *Co je co*:
http://www.cojeco.cz/index.php?zal=1&s_term=metrosexu%E1l&Hledej.x=0&Hledj.y=0, (11. 2. 2007).

Seznam příloh

Příloha č. 1	Dotazník pro žactvo ZŠ a SŠ
Příloha č. 2	Počet respondentek a respondentů v jednotlivých třídách
Příloha č. 3	Výsledky dotazníku v 9. třídě ⁷¹
Příloha č. 4	Výsledky dotazníku v 8. třídě
Příloha č. 5	Výsledky dotazníku v 7. třídě
Příloha č. 6	Výsledky dotazníku v 1. AE
Příloha č. 7	Výsledky dotazníku v 1. BC
Příloha č. 8	Celkový počet odpovědí s ženským a mužským subjektem jakožto mluvčím

---

⁷¹ Výsledky dotazníku v jednotlivých třídách jsou tvořeny tabulkou a k ní příslušným grafem, který je vždy umístěn na následující straně za tabulkou.

Přílohy

Dotazník pro žactvo ZŠ a SŠ

ZADÁNÍ:

Pojďte si zahrát na psychology a psycholožky a zkuste uhádnout, kterou větu řekl Hans (H) a kterou Monika (M). Připište pak k větám H nebo M. Nezapomeňte nahoře napsat své křestní jméno.

Uhádneš, kdo to říká?

Hans = H

Monika = M

Křestní jméno .....

- 1) Jak se prosím dostanu do centra? _____
- 2) Postavíme ten nový nábytek do obývacího pokoje. _____
- 3) Vyzvedávám dceru ze školky. _____
- 4) Myslím stále jen na tebe. _____
- 5) Zítra je osmý květen. Miláčku, nezapomeň,
máme desáté výročí svatby! _____
- 6) V tomto obchodě nikdy nenakupuji, musejí se tady vždy
stát dlouhé fronty. _____
- 7) Zaplatím za tebe. _____
- 8) V létě hraji tenis, v zimě lyžuji. _____
- 9) Dneska na tebe bohužel nemám tolik času. _____
- 10) Proč se pořád musím o všechno starat? _____

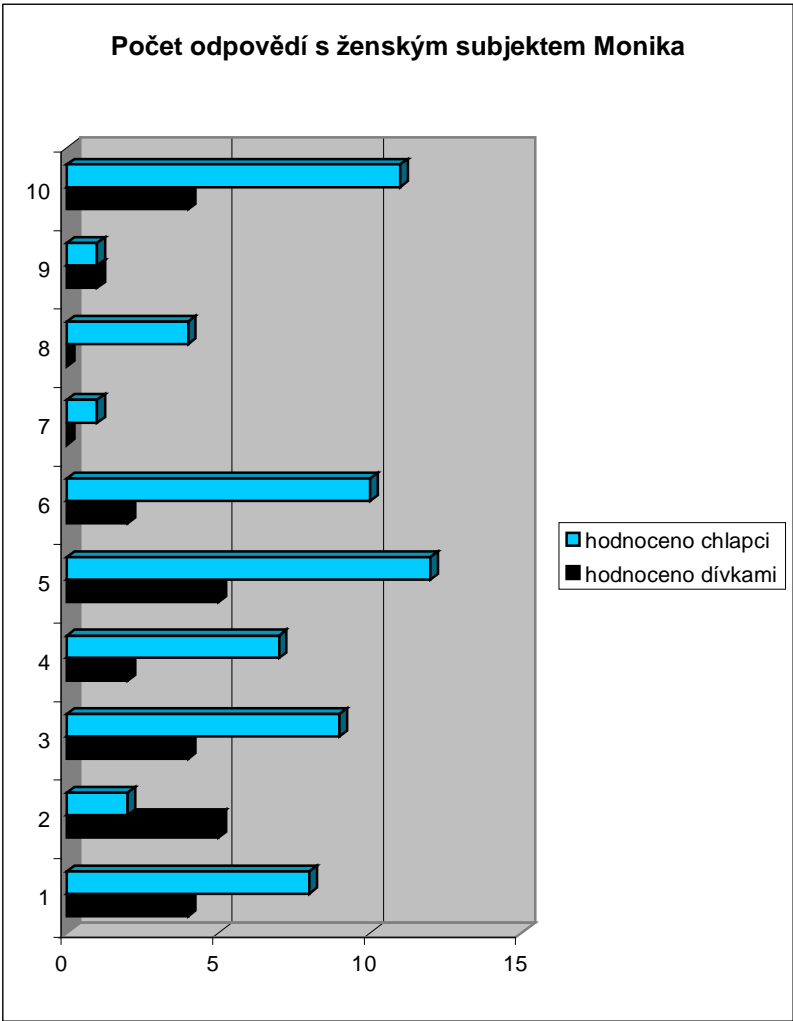
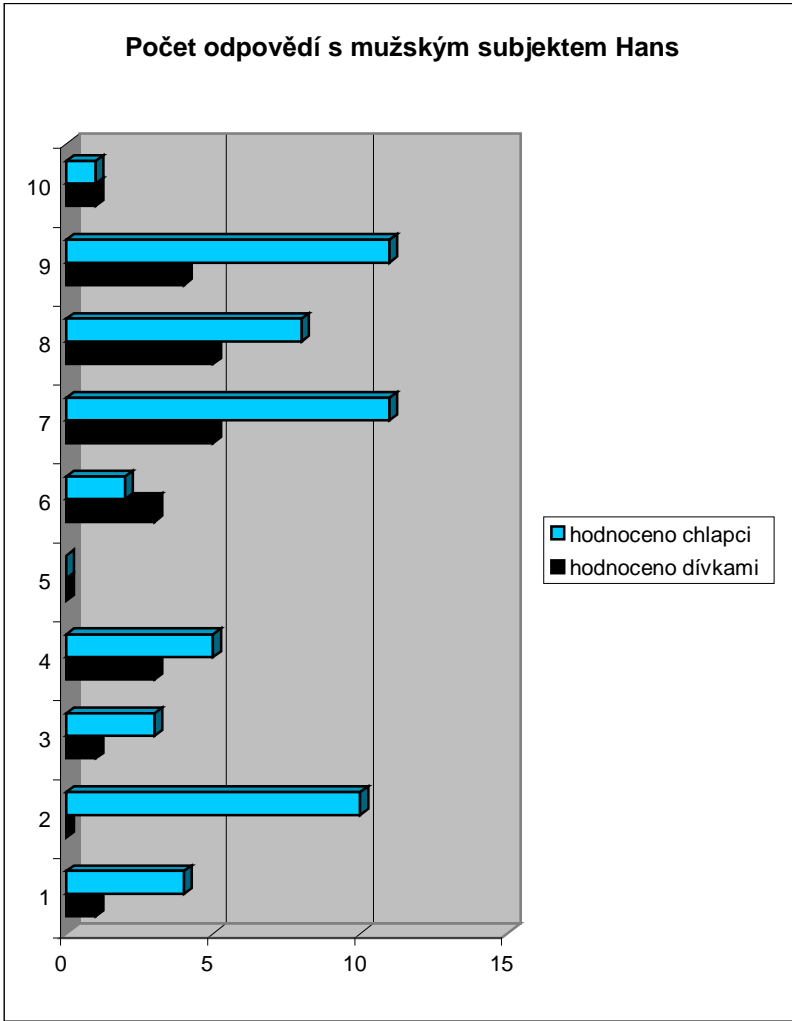
Počet respondentek a respondentů v jednotlivých třídách

Třída	Celkem respondentek a respondentů	Dívky	Chlapci
7. (ZŠ)	11	6	5
8. (ZŠ)	17	12	5
9. (ZŠ)	17	5	12
1. AE (SŠ)	17	9	8
1. BC (SŠ)	17	10	7
Celkem	79	42	37

Výsledky dotazníku v 9. třídě

1. Jak se prosím dostanu do centra?
2. Postavíme ten nový nábytek do obývacího pokoje.
3. Vyzvedávám dceru ze školky.
4. Myslím stále jen na tebe.
5. Zítra je osmý květen. Miláčku, nezapomeň,
máme desáté výročí svatby!
6. V tomto obchodě nikdy nenakupuji, musejí se tady vždy
stát dlouhé fronty.
7. Zaplatím za tebe.
8. V létě hraji tenis, v zimě lyžuji.
9. Dneska na tebe bohužel nemám tolik času.
10. Proč se pořád musím o všechno starat?

Otázka	Počet odpovědí s mužským subjektem Hans			Počet odpovědí s ženským subjektem Monika		
	celkem	hodnoceno dívkami	hodnoceno chlapci	celkem	hodnoceno dívkami	hodnoceno chlapci
1.	5	1	4	12	4	8
2.	10	0	10	7	5	2
3.	4	1	3	13	4	9
4.	8	3	5	9	2	7
5.	0	0	0	17	5	12
6.	5	3	2	12	2	10
7.	16	5	11	1	0	1
8.	13	5	8	4	0	4
9.	15	4	11	2	1	1
10.	2	1	1	15	4	11

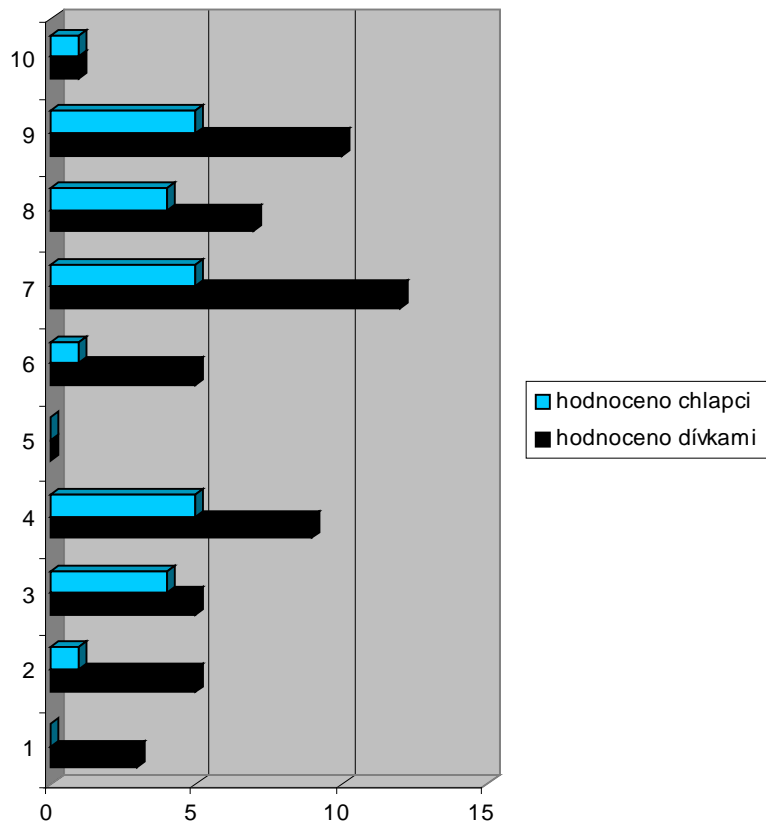
Příloha č. 3

Výsledky dotazníku v 8. třídě

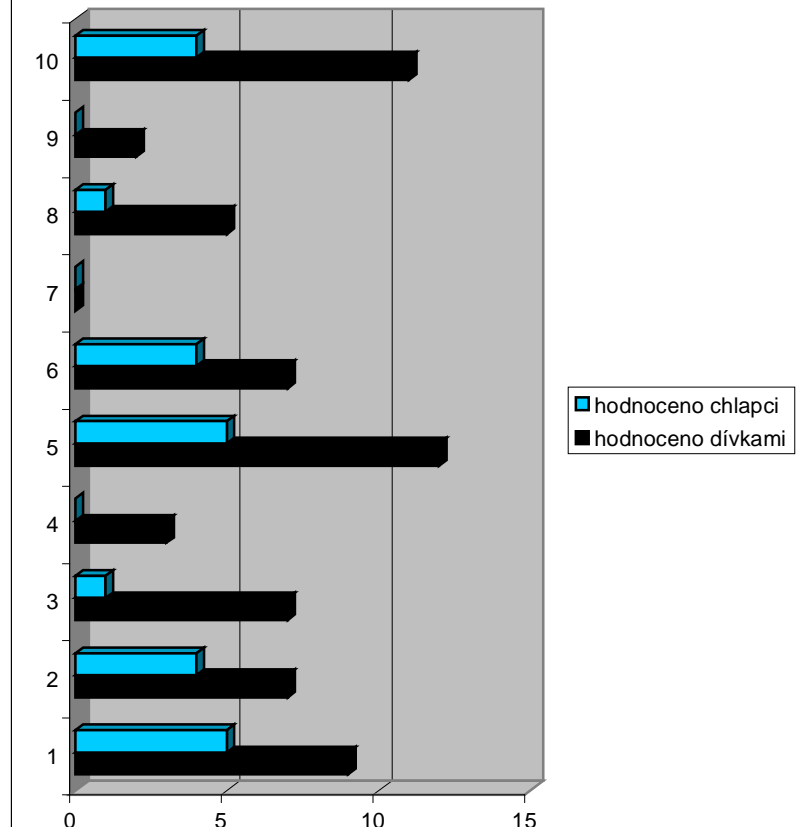
1. Jak se prosím dostanu do centra?
2. Postavíme ten nový nábytek do obývacího pokoje.
3. Vyzvedávám dceru ze školky.
4. Myslím stále jen na tebe.
5. Zítra je osmý květen. Miláčku, nezapomeň, máme desáté výročí svatby!
6. V tomto obchodě nikdy nenakupuji, musejí se tady vždy stát dlouhé fronty.
7. Zaplatím za tebe.
8. V létě hrají tenis, v zimě lyžují.
9. Dneska na tebe bohužel nemám tolik času.
10. Proč se pořád musím o všechno starat?

Otázka	Počet odpovědí s mužským subjektem Hans			Počet odpovědí s ženským subjektem Monika		
	celkem	hodnoceno dívkami	hodnoceno chlapci	celkem	hodnoceno dívkami	hodnoceno chlapci
1.	3	3	0	14	9	5
2.	6	5	1	11	7	4
3.	9	5	4	8	7	1
4.	14	9	5	3	3	0
5.	0	0	0	17	12	5
6.	6	5	1	11	7	4
7.	17	12	5	0	0	0
8.	11	7	4	6	5	1
9.	15	10	5	2	2	0
10.	2	1	1	15	11	4

Počet odpovědí s mužským subjektem Hans

Počet odpovědí s ženským subjektem Monika

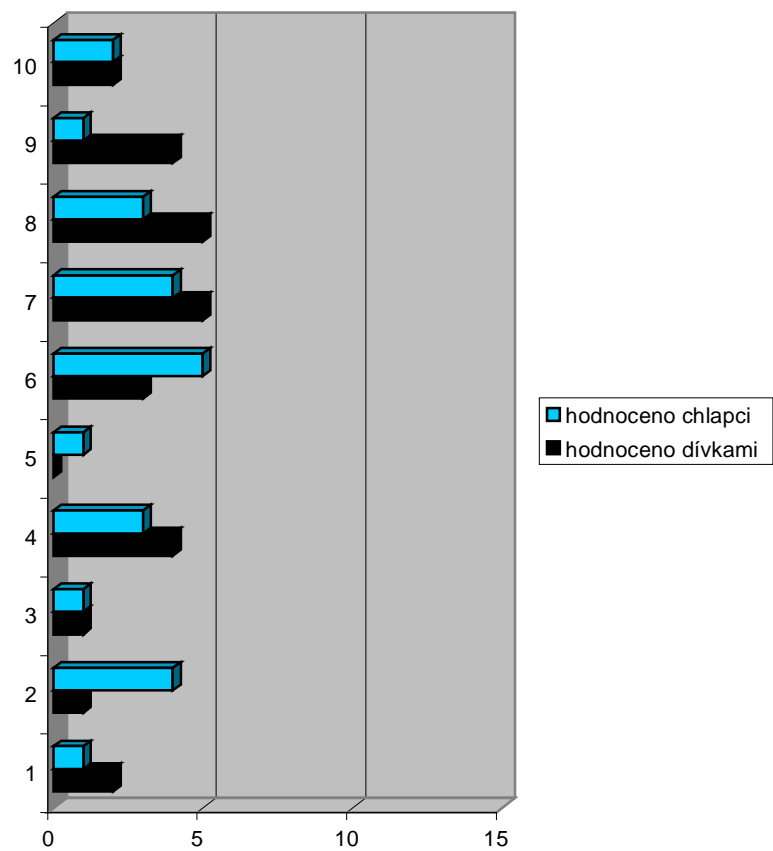
Výsledky dotazníku v 7. třídě

1. Jak se prosím dostanu do centra?
2. Postavíme ten nový nábytek do obývacího pokoje.
3. Vyzvedávám dceru ze školky.
4. Myslím stále jen na tebe.
5. Zítra je osmý květen. Miláčku, nezapomeň, máme desáté výročí svatby!
6. V tomto obchodě nikdy nenakupuji, musejí se tady vždy stát dlouhé fronty.
7. Zaplatím za tebe.
8. V létě hraji tenis, v zimě lyžuji.
9. Dneska na tebe bohužel nemám tolik času.
10. Proč se pořád musím o všechno starat?

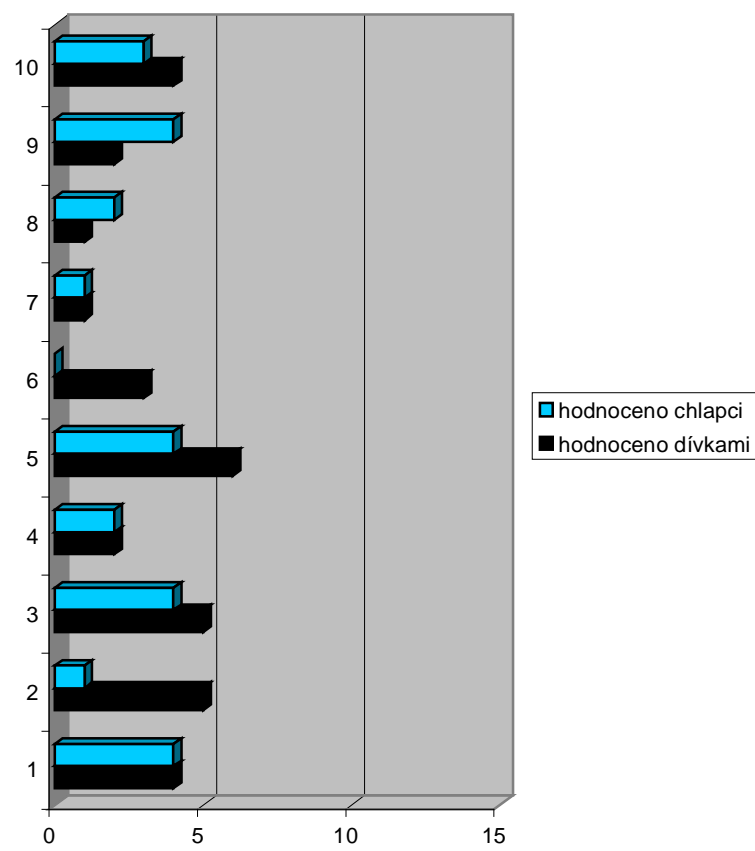
Otázka	Počet odpovědí s mužským subjektem Hans			Počet odpovědí s ženským subjektem Monika		
	celkem	hodnoceno dívkami	hodnoceno chlapci	celkem	hodnoceno dívkami	hodnoceno chlapci
1.	3	2	1	8	4	4
2.	5	1	4	6	5	1
3.	2	1	1	9	5	4
4.	7	4	3	4	2	2
5.	1	0	1	10	6	4
6.	8	3	5	3	3	0
7.	9	5	4	2	1	1
8.	8	5	3	3	1	2
9.	5	4	1	6	2	4
10.	4	2	2	7	4	3

Počet odpovědí s mužským subjektem Hans

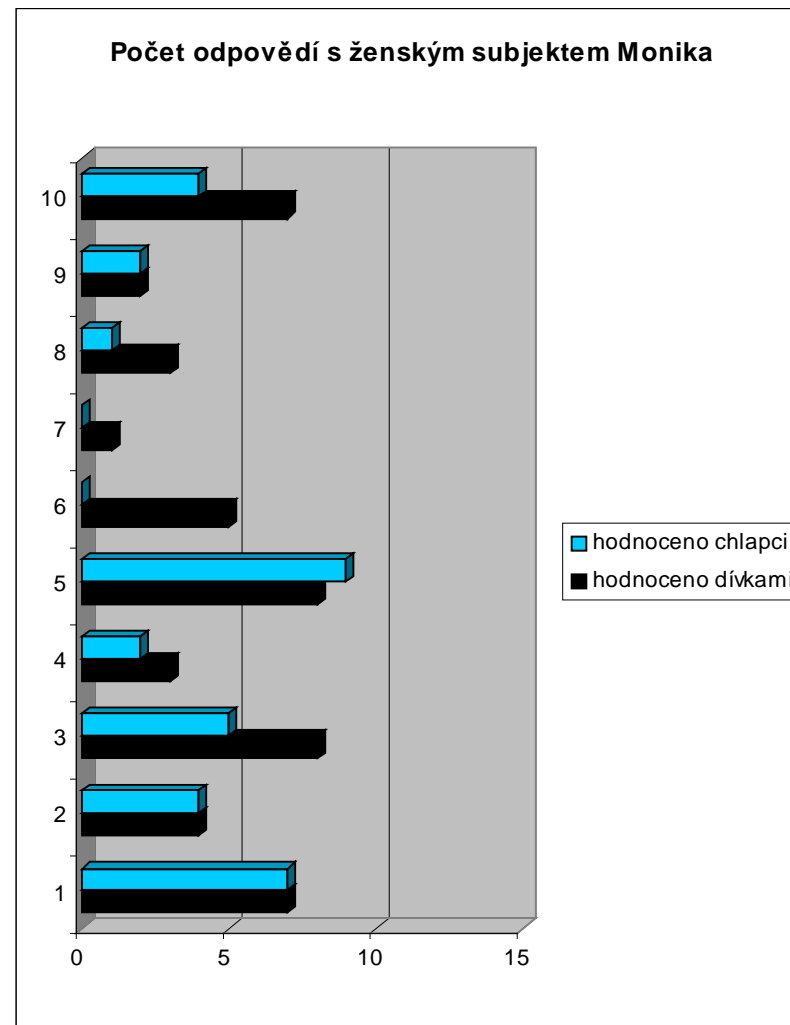
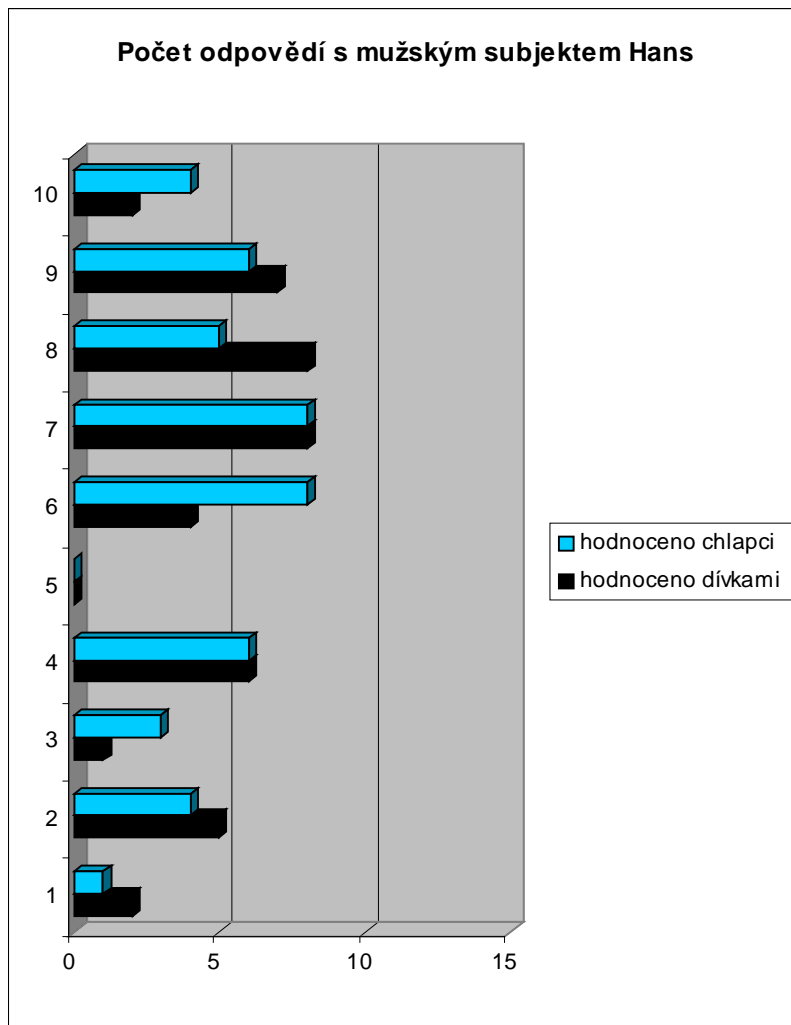
Počet odpovědí s ženským subjektem Monika

Výsledky dotazníku v 1. AE

1. Jak se prosím dostanu do centra?
2. Postavíme ten nový nábytek do obývacího pokoje.
3. Vyzvedávám dceru ze školky.
4. Myslím stále jen na tebe.
5. Zítra je osmý květen. Miláčku, nezapomeň, máme desáté výročí svatby!
6. V tomto obchodě nikdy nenakupuji, musejí se tady vždy stát dlouhé fronty.
7. Zaplatím za tebe.
8. V létě hrají tenis, v zimě lyžují.
9. Dneska na tebe bohužel nemám tolik času.
10. Proč se pořád musím o všechno starat?

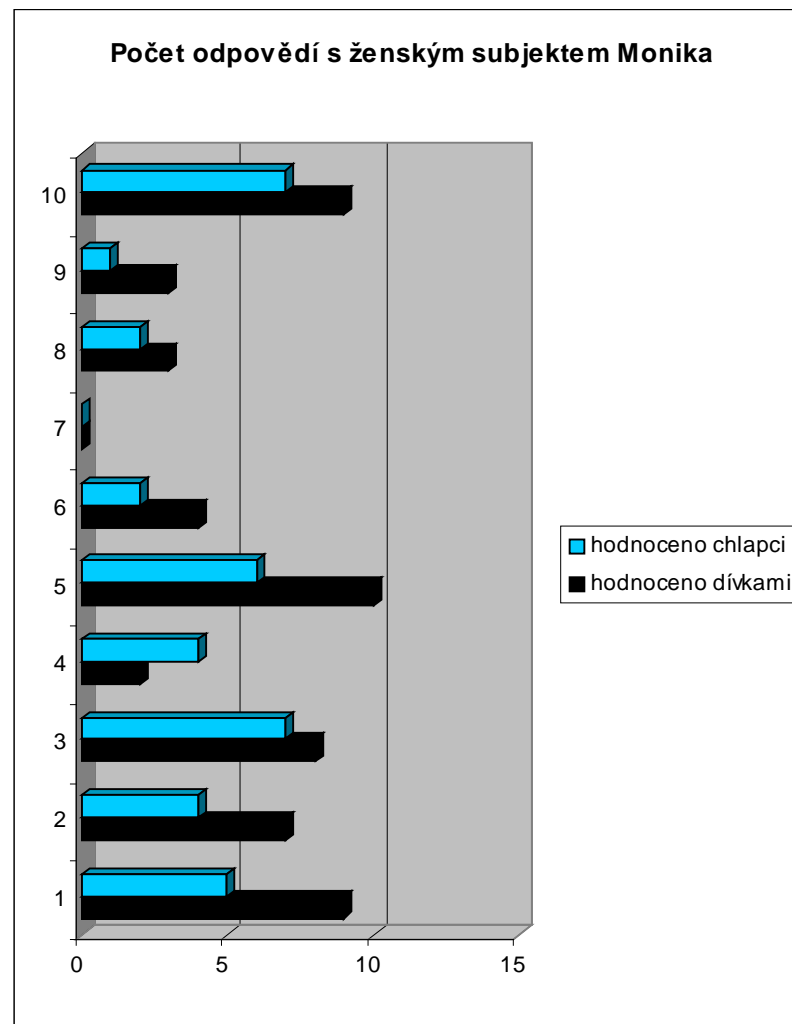
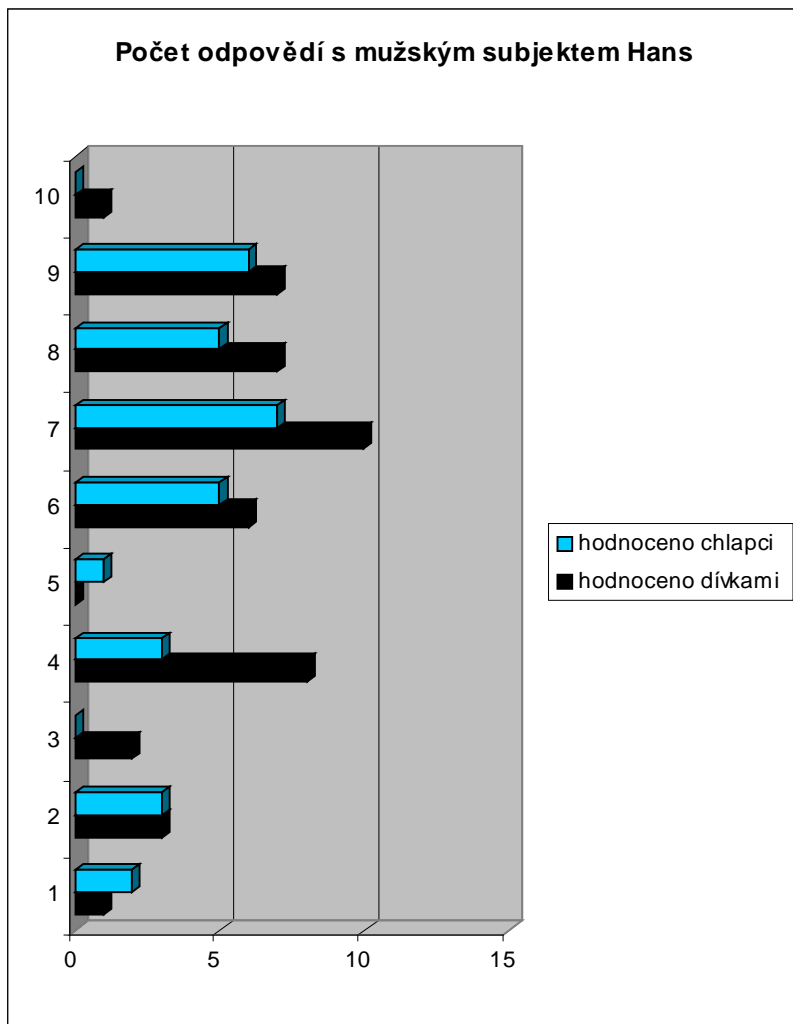
Otázka	Počet odpovědí s mužským subjektem Hans			Počet odpovědí s ženským subjektem Monika		
	celkem	hodnoceno dívkami	hodnoceno chlapci	celkem	hodnoceno dívkami	hodnoceno chlapci
1.	3	2	1	14	7	7
2.	9	5	4	8	4	4
3.	4	1	3	13	8	5
4.	12	6	6	5	3	2
5.	0	0	0	17	8	9
6.	12	4	8	5	5	0
7.	16	8	8	1	1	0
8.	13	8	5	4	3	1
9.	13	7	6	4	2	2
10.	6	2	4	11	7	4

Výsledky dotazníku v 1. BC

1. Jak se prosím dostanu do centra?
2. Postavíme ten nový nábytek do obývacího pokoje.
3. Vyzvedávám dceru ze školky.
4. Myslím stále jen na tebe.
5. Zítra je osmý květen. Miláčku, nezapomeň, máme desáté výročí svatby!
6. V tomto obchodě nikdy nenakupuji, musejí se tady vždy stát dlouhé fronty.
7. Zaplatím za tebe.
8. V létě hrají tenis, v zimě lyžují.
9. Dneska na tebe bohužel nemám tolik času.
10. Proč se pořád musím o všechno starat?

Otázka	Počet odpovědí s mužským subjektem Hans			Počet odpovědí s ženským subjektem Monika		
	celkem	hodnoceno dívkami	hodnoceno chlapci	celkem	hodnoceno dívkami	hodnoceno chlapci
1.	3	1	2	14	9	5
2.	6	3	3	11	7	4
3.	2	2	0	15	8	7
4.	11	8	3	6	2	4
5.	1	0	1	16	10	6
6.	11	6	5	6	4	2
7.	17	10	7	0	0	0
8.	12	7	5	5	3	2
9.	13	7	6	4	3	1
10.	1	1	0	16	9	7

Celkový počet odpovědí s ženským a mužským subjektem jakožto mluvčím

